VILNIUS. Treciadienis, 1928 m. Rugpiučio mėn. 1 d. II metai.

VISU ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ — 14 (21)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

EINA DU KARTUS
Į MĖNESĮ

Interesantus redakcija priimineja kasdien, išskiriant šestadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Diktatorių tikslai ir liaudies uždaviniai.

Jau antri metai baigiasi nuo tos dienos, kai Lietuvos liaudies budeliai su Smetona, Voldemaru, Plechavičiu priešaky pradejo savo žiaurią, kruviną puotą. Per tą laiką reta Lietuvos valstiečio ir darbininko šeimyna išliko nepaliesta smetoninių fašistų nelemtos rankos, retas Lietuvos kaimas rasis, iš kurio fašistai nebutų paemę savo kruvinai puotai aukų. Šiandien Lietuvos darbo žmonės ant tiek yra įbauginti, fašistų terorizuoti, kad tevai su vaikais, broliai su broliais **nebegali atvirai kalbetis, tartis apie Valstybės ir šeimos reikalus**. Visi pilnomis išgąsčio akimis žiuri į Lietuvos darbo žmonių ateitį ir su baime vieni kitų klausia: „kas bus toliau?" Už ką mes kariavom su bolševikais, lenkais? Nejaugi už tai, kad Užpalių kaimo Smetona butų Lietuvos amžinu karaliumi, kad jo policija, šnipai ir žandarai mus persekiotų ir žudytų? Juk ir prie ruskio taip biauru nebuvo, kaip dabar!" Taip, prie ruskio to nebuvo, kas dabar Lietuvoje yra. Ruskis buvo biaurus kacapas, lietuvius persekiojo, bet tokių šlykščių žmonių kankinimo priemonių, kaip dabar, ruskis nevartojo. Lietuvos smetoniniai budeliai žmonių kankinime ir žudyme ruskį toli pralenkė ir vis dar eina pirmyn, vis „progresuoja"! Ne veltui jus su baime vieni kitų klausiate: „kas bus toliau?" Taip, tas klausimas Lietuvos liaudžiai, Lietuvos darbininkams ir valstiečiams labai skaudus, bet pirma negu į jį tinkamai atsakyti, pažiurėkime, kur link eina smetoniniai Lietuvos diktatoriai ir kokie jų tikslai.

Po didžiojo karo, kuomet išpirktos darbininkų ir Valstiečię krauju iš svetimos vergijos susikurė naujos tautinės nepriklausomos valstybės — jų skaičiuje ir Lietuva, apsigynusi nuo kaimynų, tapo juridiniai pripažinta kaipo nepriklausoma valstybe, — kiekvienas lietuvis:—darbininkas ir valstietis, bežemis ir mažažemis lengva širdimi atsiduso ir neapsakomai džiaugėsi, kad galų gale, po didelių vargų, prasidės ramus gyvenimas, kad kiekvienas ramiai galės kelti savo dvasinę, medžiaginę kultura ir gerinti savo gyvenimą.

Bet ne taip išėjo. Ne to šiandieną Lietuvos liaudis susilauke, ko ji tikejosi ir troško. Jeigu iki 1926 metų Lietuvos darbininkai ir valstiečiai dar vis tikėjosi, turėjo viltį, kad pavyks ramiai susitvarkyti ir savo skurdų buvį pagerinti,—tai po 1926 metų, po to, kai naktį iš patiltes išlindusi Smetonos - Voldemaro-Plechavičiaus banditų šaika užgrobė Lietuvos valdžią, toji galimybe buvo atimta

Lietuvos užgrobikai savo padėties sustiprinimui tuojau ėmėsi žiaurių persekiojimu ir nekaltų žmonių žudymų. Kartu su kruvinais savo darbais, tie niekšai pradejo net Lietuvai savo „įstatymus" rašyti. Tai negirdetas pasauly atsitikimas, kad iš patiltės išlindę banditai ne tik drąsiai šeimininkautų, bet ir įstatymus rašytų! Taciau Lietuvoj taip yra. Jie patys budami „benkartai", anot „Ryto", „nelegališkai gimę", savo „įstatymais" tyčiojasi iš Lietuvos darbo žmonių, atimdami pilietines teises, padarydami šimtus tukstančių geriausių Lietuvos sunų savo krašto pastumdėliais. Visi Lietuvos kareiviai, toji Lietuvos saugumo viltis, pastatyti ginti Lietuvos nepriklausomybę ir guldyti savo galvas, — paversti beteisiais vergais: katiliukas surugusių kruopų kasdien ir penki litai menesiui, — tai vienintelis užmokesnis, duodamas tam, kuris gina Lietuvą nuo išori-

nių priešų, kuris Lietuvos viduje verčiamas saugoti Smetonos „aukštąjį sostą"!

Maža to, kad jie visus Lietuvos kareivius pavertė beteisi is vergais, kad savo „įstatymais" ateme visiems Lietuvos darbininkams, bežemiams ir mažažemiams pilietines teises, bet musų „diktatoreliai eina dar toliau.

Jau tuoj po 1926 m. gruodžio perversmo, tų „patiltes didvyrių" tarpe buvo paplitusi nuomonė, kad Smetoną reikia paskelbti Lietuvos karaliumi, bet anuo laiku tokio „žygio" padaryti lyg ir nedrįso. Tačiau visi tų „didvyrių" ikišiolinio viešpatavimo darbai rodo—prie ko jie eina ir ko jie siekia.

Visų pirma, kad turiamasis „karalius Smetona" nepasijustų padety varles ant ledo, reikalinga buvo šiek tiek apsidrausti. Tuojau po užgrobimo valdžios buvo pradėta organizuoti iš parsidavėlių karininkų karališkoji Smetonos gvardija apgynimui sosto Bet tos karališkosios gvardijos pasirode per mažai: buti karaliumi reikia tureti krašte paramą. Taigi tuo tikslu buvo suorganizuota iš nususių Lietuvos dvarininkelių bajorų sąjunga Sąjungos tikslas, — visomis išgalemis remti Smetonos „karališkąjį sostą". Už tą paramą, Smetona dvarininkams prižadejo sustabdyti žemes reformą, t. y , nebedalinti jau nusavintus dvarus, ar bent nors tinkamai užmoketi, žinoma, valstiečių pinigais.

Vienok tokių „saugumo" priemonių Smetonos sostui pasirode per maža. Lietuvos gyventojų didžioji dauguma tiems „didvyrių" užsimojimams nepritare. Bet ko čia su Lietuvos gyventojų dauguma skaitytis? Labiausia nepatenkintus aktingesnius—šušaudyti, i kalėjimus sukisti, o likusius apstatyti gaujomis šnipų, žvalgybininkų, ir baigtas kriukis! Maža to — atimti visiems darbininkams, bežemiams ir mažažemiams pilietines teises, prievarta padaryti juos paklusniais vergais, vaišinti kasdien policijos bizunais, tai jie neklaužados žinos, kaip reikia „tautos vadus" iš patiltės, gerbti!

Sitaip su Lietuvos gyventojais apsidirbus, dabar jau konkrečiais žingsniais einama prie Smetonos karunacijos.

Šiomis dienomis, pasak užsienio spaudos pranešimų, karininkų grupė — vadinamoji Smetonos „karališkoji gvardija", išsiuntinėjo visiems kariuomenės dalių vadams ir karininkams ankietą (klausimų lapus), kur prašoma atsakyti į keletą klausimų apie busimąjį Lietuvos suredymą. Toje ankietoje, apart kitų klausimų, figuruoja rinkimas Smetonos „amžinu prezidentu", o taip gi apie įkurimą Lietuvoje karališkos Smetonos dinastijos t. y. apie paskelbimą Smetonos Lietuvos karaliumi!..

Tai dabar ar supratot draugai darbininkai ir valstiečiai, už ką jus kariavot su bolševikais ir lenkais, kam jus sukuret nepriklausomą Lietuvą? Ugi tam, kad Smetona butų Lietuvos karalium, kad tas niekšas, tiek žmonių nužudęs, su savo juodąja karininkų, šnipų ir žvalgybininkų kampanija, ir toliau be paliovos smaugtų, ir kankintų nekaltus žmones! **Štai jusų pasiaukavimo, jusų kovų del Lietuvos nepriklausomybes vaisiai!**

Ar tikejot jus, darbininkai ir valstiečiai, kad už jusų vargus karo lauke, už jusų pralietą del Lietuvos nepriklausomybes, kraują iš karo gyviems sugrįžus bus kada nors užmoketa: —**kalejimu, Varniais, — o jusų šeimynos-žmonos ir maži vaikai bus atiduoti į skurdo ir bado nasrus?**

Taip Netikejot. Bet šiandien daugelis šimtų iš jusų jau ragavot Varnių ir kalejimų tautiško pyrago, o dar daugelį šimtų ir tukstančių budriai sekioja šnipai, tykodami praryti už vieną kitą nepalankų „jo didenybei" Smetonai žodį.

Tai va iki ko šiandien jau daeita: Smetona pasiskelbs Lietuvos karalium, dvarininkai atgaus savo dvarus, aukštieji „tautos vadai" be atodairos ir toliau vogs valstybes iždą, šnipai, žvalgybininkai ir policija smaugs Lietuvos darbo žmones, stengsis padaryti juos paklusniais „jo didenybes" vergais. Ir tas bus iki tol, kol Lietuvos darbo žmones nesusipras.

Bet kas gi bus toliau? Toliau štai kas bus.

Vienoj gražioj dienoj, Lietuvos darbininkai, valstiečiai ir pavergtieji kareiviai, apskaitę savo visas skriaudas, pasakys: **„Gana tau biaurybe karaliauti! gana musų krauju ir ašaromis tukti! gana Lietuvai prieš visą pasaulį raudonuoti iš gėdos! Visi, kas gyvas už ginklo ir vyti lauk iš Lietuvos tuos patiltes didvyrius „tautos vadais" pasivadinusius! Mes, Lietuvos liaudis, Lietuvos nepriklausomybę apgynėm nuo išorinių priešų, tai nenorim, kad ant musų sprando sedetų parazitai, kad mus kamuotų ir persekiotų!**

Ir tik apsivaliusi Lietuva nuo parazitų, nuo neprašytų „tautos vadų" pasiutusios „globos", gales pradeti naują, laisvą, žmonišką gyvenimą, kurio kurejais bus pati liaudis.

O dabar dalykas tame, kad tą sprendžiamąją dieną juo greičiau priartinti. Nes juo ilgiau musu krašte šeimininkaus budeliai, tuo blogiau visam musų kraštui ir jo kulturingai ir šviesiai ateičiai. Tad organizuokimės visi i kovos burius ir **verksim tą niekšingąją** diktatorių šaiką, kuri išlindusi tamsią naktį iš patiltes visai Lietuvai atneše didžiausią nelaimę, o darbo žmonems—kalėjimus ir bizunus.

P. Veteranas.

Kaip rinko Lietuvos karalių.

Buvo 1918 m., ketvirti karo metai. Nors ir Vokiečių galybe jau žlugo, tačiau vis dar jautesi galingi. Lietuva, nors jau buvo Vokietijos pripažinta savaranke valstybe, dar kente sunkiausią vokiečių okupacijos naštą. Lietuvos Taryba, pati budama visiškai bejege, jokios realios atramos už savęs neturedama, galejo tik atsargios diplomatijos budu bandyti palengvinti krasto likimą. Jai rupejo, kad iš vokiečių zadeto savarankiškumo, kurį vokiečiai apstate eilę varžančių sąlygų—eiles Lietuvą su Vokietije rišančių sutarčių sudarymas — vyriausias tikslas buvo galutinai sujungti Lietuvą su Vokietija. Vokiečių noras buvo iš Lietuvos sudaryti provinciją Neu Ostpreussen (Naujus Rytprusius), arba palikti Lietuvai tiktai savarankiškumo miražą — sudaryti didžiąją Lietuvos kunigaikštiją, kurios didžiuoju kunigaikščiu butų Vokietijos ciesorius ir Prusų karalius Vilhelmas II.

Bet pačių vokiečių vidujinis nesutarimas kol kas gelbejo Lietuvą nuo to likimo. Pietų Vokietijos kraštas—Bavarija, ypač Saksonija, bijojo per didelio Prusų įsigalejimo. Saksai patys atsimine, kad Saksonijos karaliai kadaise buvo sujungtos Lietuvių Lenkų valstybes karaliais, taigi ir Lietuvos kunigaikščiais. Ir dabar Saksijos karalius Fridrikas-Kristijonas II panorejo tapti atstatomos Lietuvos valdovu. Ypač, kad Saksija ir Lietuva katalikų kraštai. Lietuvos Tarybos politikai bijojo, kad Lietuvos karaliaus ar didžiojo kunigaikščio išrinkimas, kur tada rodesi neišvengiamas, neįvyktų galutinai Lietuvos nenaudai.

Priimtiniausia valdymo forma Lietuvai buvo respublika, bet tuo metu Tarybos politikai nedrįso šio reikalavimo statyti, bijodami erzinti vokiečius. Berne įvykusi lietuvių konferencija po ilgų ginčų nutare, kad Lietuva turi buti konstitucine monarchija. Su tuo sutiko ir Lietuvos Taryba. Reikejo ieškoti karaliaus. Po ilgų galvojimų sustota prie Viutembergo karaliaus giminaičio hercogo Vilhelmo von Uracho. Taryba pradejo rinkti žinias apie busimojo Lietuvos karaliaus asmenį. Tą uždavinį Taryba pavede kun. dr. Purickiui. Jis nuvyko į Uracho rezidenciją Freiburgą ir informavosi pasikalbejimuose su vietos žmonemis, Uracho dvasiškiais ir pačiu Urachu.

Urachas buvo gero sugyvenamo budo žmogus, uolus katalikas, Freiburgo gyventojų mylimas ir kelių labdaringų ir patriotinių organizacijų pirmininkas. Uracho šeimyna buvo nemaža — vienuolika sunų ir dukterų. Karalium buti Urachas sutiko. Su tomis žiniomis Dr. Purickiui Vilniun sugrįžus, pas A. Smetoną įvyko posedis, kuriame galutinai nutare Urachą kviesti. Dr. Purickiui ir M. Yčui pavesta parašyti Lietuvos karalystes konstituciją.

Sulig išdirbtąja konstitucija, Lietuva yra konstitucine monarchija su karalium Urachu priešaky primančiu Mindaugo II vardą; po jo mirties sostas tenka vyriausiam sunui; įstatymus leidžia parlamentas susitaręs su karalum; parlamentas susideda iš dvieju rumų — aukštųjų ir žemųjų; vykdomoji valdžia susidaro iš karaliaus paskirtų, bet prieš parlamentą atsakomingų, ministerijų; karaliaus arba parlamento daugumos iniciatyva konstitucija gali buti pakeista; dešimčiai metų praejus konstitucija reviduojama; karaliaus rumų, ministerijų ir aukštųjų valdininkų kalba lietuviška; karalius su visa šeimyna turi gyventi Lietuvoj ir be parlamento sutikimo karalius negali buti renkamas kitos valstybes karalium (mat, bijota, kad Uracho ir lenkai neišrinktų); karaliaus dvasiškiai turi buti lietuviai, tik pirmaisiais metais ne daugiau trečdalio gali buti svetimšalių; karaliaus vaikai turi eiti mokslus Lietuvoj ir čia baigę gali tęsti užsieny.

Tą konstituciją reikejo nusiųsti Urachui priimti ir pasirašyti. Konstituciją nuvežti buvo pavesta p-lei Chodakauskaitei (dabar p. Tubeliene). Mat, kad nesukeltų įtarimų vyriškiui važinejant. Kaipo didžiausią turtą Tarybos pasiuntine paslepe Uracho pasirašytą konstituciją į bačiuką ir laimingai atveže Vilniun.

Liepos 4 d. įvyko galutini karaliaus rinkimai. Tarybos narių tarpe kilo karštų ginčų. Ypatingai priešinosi karaliaus rinkimui socialdemokratai, kurie laike tiktai Steigiamąjį Seimą galinčiu nustatyti Lietuvos valdymo formą. Nepasiraše po išrinkimo rezoliuciją ir A. Stulginskis. Tačiau Urachas daugumos buvo išrinktas. Keturi socialdemokratai del to iš Tarybos išejo. Tarybos delegacija, kurion įejo A. Smetona, prof. A. Voldemaras, pralotas Olšauskas, kun. Petrulis ir M. Yčas nuvyko į Freiburgą pranešti Urachui apie Uracho išrinkimą. Karalius ir jo skaitlingoji šeimyna su džiaugsmu prieme delegaciją ir atvežtą žinią apie išrinkimą. Karalius pasižadejo sąžiningai eiti savo pareigas. Džiaugsmas pagrindo turejo, nes Uracho materiale padetis del karo buvo susilpnejusi, o Viutembergo gimines kunigaikščiai pas Vilhelmą jokios malones neturejo, nes skaitesi Prusų Hohencolernų priešais. Urachas pradejo mokytis lietuvių kalbos ir netrukus jau kalbejo „Teve musų" lietuviškai.

Uracho išrinkimas sukele didelę sensaciją, bet vokiečiai tuo buvo begalo suerzinti. Jie reikalavo, kad Taryba atšauktų savo nutarimą, grąsino represijomis. Okupacijos karo vadovybe liepe visiems laikraščiams patalpinti pranešimą, kad Uracho išrinkimas, kaipo be Vokietijos valdžlos žinios įvykęs, yra neteisetas. Netiesa esanti, kad Urachas karaliaus vainiką priemęs.

Tarybos delegacija antrą kartą lankesi pas Urachą vasaros rezidencijoj Lichtenšteine, bet jo paties nerado namie, nes buvo išvykęs į frontą.

Tuo tarpu Vokietijai pradejo nebesisekti. Atpuole nuo jos sąjungininkai — Bulgarija, Turkija, Austrija. Frontas pakriko, kilo revoliucija. Visi skaitlingieji Vokietijos karalių ir kunigaikščių sostai sugriuvo. Kartu griuvo ir nespejęs galutinai įsikurti Mindaugo II sostas Lietuvoje. Lapkričio 2 d. Taryba nutare Uracho klausimą atideti Steigiamajam Seimui išspręsti. Tačiau St. Seime niekas jo ir nebekele. St. Seimas vienų balsu paskelbe Lietuvą demokratine respublika.

Tokia yra Mindaugo II „karaliavimo" istorija.

(„N. Ž.").

Iš netolimos Voldemaro praeities.

Buvęs pirmosios Ukrainos atstovybes Berline charge d'affaires p. Koziej atspauzdino Vilniaus laikrašty „Słowo" po antrašte „Woldemaras „jako dyplomata ukraiński" gan įdomų straipsnį. Charakteringesnes vietas talpiname musu laikrašty, kad skaitytojai galetų jį arčiau pažinti.

Voldemaras kaipo ukrainos diplomatas.

„Pažinau jį 1918 m. bal. m. Berline. Tada jis vadinosi Voldemar. Buvo tai jaunas ir linksmas vyrelis, kurio vienintelių uždaviniu, kaip man anuomet atrode buvo linksminti taip neskaitlingą Ukrainos atstovybę Berlyne—tos atstovybes nariu buvau ir aš. 4 asmenys sudare atstovybes personalą: 22 m. atst. Sevorjukas (buv. pirmininku Ukrainos delegacijos Liet. Brastoj taikos konferencijoj), aš, kaipo sekretorius, ir 2 valdininkai: Koralenko ir Voldemaras Vyriausiu, o kartu ir mokančiu svetimos kalbas. Buvo linksmas ir mokąs apseiti draugijoje, todel nenuostabu, kad greitu laiku užvalde musų jausmus ir mintis. Jis buvo

nelyginant monteriu mums visai nežinomoj diplomatijoj.

Štai kaip charakterizavo Voldemaras gerą diplomatą; anot jo, diplomatas privalas buti toks, kuris „vypit nie durak i zakusit nie podlec"—ir mus to pates moke. Mes gi atsidavem visiškai jo valiai. Nežinia, kaip ilgai tas visa butų tęsęsi, jei ne sekantis atsitikimas. Vokiečiai pasirašę taikos sutarti Brastoje, tikejosi iš Ukrainos daug ko gauti: duonos lašinių ir cukraus. Todel mes, kaipo to krasto atstovai, buvom ne tik valdžios gerbiami, bet ir visuomenes. Vizitoms, užprašinejimams ir visokioms ovacijoms galo nematyti buvo. Mums tas visa įkyrejo. Visus santykius su svečiais pereme Voldemaras. Su svečiais apseiti mokejo. Čia turėjo galimybes susipažinti su visa eile įtakingų žmonių valdžios ir parlamentarinese sferose, kas jo asmeniniams ir politiniams tikslams visai tiko ir dabar tinka.

Štai kas įvyko 18 bal. 1918 m. Tą dieną Ukrainos atstovybe paruoše vokiečių valdžios ir parlamento atstovams pietus taip vad. „gala". Susirinko visas Vokiečių politinis korpusas, kurių tarpe buvo ir šiandie žymių valstybes vyrų, kaip Stresemanas, Pfeferis ir kiti. Kai tuo tarpu musiškių, kaipo „seimin nkų", puse buvo labai menkai reprezentuojama. Viso musų tebuvo 4 „jaunikliai", kurių vyriausias buvo Voldemaras: anuomet 33 m. vyrelis gerai, be to, mokąs vokiečių kalbą. Pasipyle visa eile kalbų ir visos apie Ukrainą, apie jos turtus, apie Ukrainos su Vokiečiais sąjungą ir apie tų dviejų valstybių ateitį. Iš musų puses Sewrjukas pasveikino visus keliais žodžiais ir tuomi baigesi. Bendrai iš keblios situacijos tegalejo išgelbeti Voldemaras. Ir pradėjo jis kalbeti, matyt, iš anksto buvo pasiruošęs, apie Lietuvą, apie Lietuvos valstybes sukurimą. Kalbejo neblogai—taip, kad iš ukrainiško vakaro virto lietuviškas. Per tą vakarą apie Ukrainą jau niekas ne žodžio nepratare (nors ant stalo gulejo kaipo didele retenybe balta ukrainiška duona, cukrus ir dargi lašiniai).

Kada po kelių dienų kalbejausi apie tą patį bankietą su rytų depart. direktorium Nadolnu (dabar vokiečių pasiuntiniu Angoroj), jis man tada papasakojo nors seną, bet gana charakteringą anekdotą. Kokia tai mokslo draugija paskelbus konkursą „aprašyti dramblį". Pasibaigus konkurso terminui, vokiečio aprašymas tilpo 4 tomuose, anglo 2 t., rusas dar neparasęs, bet „jau rengiasi" rašyti. O žydas paraše 6 tomuose — „Dramblys ir žydų klausimas". Gi Voldemaras panašus visai į tą žydą — pridure baigdamas kalbeti Nadolny, kuris lietuvių klausimą kur reikia, o dažniausia, kur nereikia kaišioja. Ir jeigu manote reprezentuoti Ukrainą, o ne Lietuvą, privalote jį mesti, o tuo dar labiau, nes senis Valstybes kancleris Hertlingas visai silpnai nusimano geografijos, kas visai galima jei vietoj Kijovo su Charkovu ims maišyti p. Vilnių su Kaunu. Tas visa išeltų jusų nenaudai.

Padarę tos kalbos kai kurias išvadas, atšalome su Voldemaru visai. Jis tai visa gerai nujaute ir nenoredamas įpulti didesnen balon, paprašė, kad jį išsiųstų Kijovan, kur galetų geriau susipažinti su pacia Ukraina. Išvažiavo. Čia taip neigiamai nupieše musų veikimą ir visai galimu dalyku butų buvę, kad mes visi atšaukti butume, o Voldemaras paskirtas toliau atstovauti Ukrainą Berlyne.

Bet atsitiko visai kas kita. Hetmano Skoropadzkio žygiai visai suarde Voldemaro planus. Pas Skoropadzkį jokios įtakos neturejo, taigi trumpu laiku grįžo vel Berlynan, bet jau nuleidęs nosį. Atšaukus Skoropadzkiui Sewrjuką o man užemus jo vietą, nutariau nutraukti visus ryšius su Voldemaru, kuris, matyt, apie mano planus nujaute, tad nieko nelaukęs pats pasitrauke, nenustodamas dar interesuotis musų reikalais. Išpradžių visai nekaip žiurejome į Voldemarą, kuris mus Kijeve taip nupieše kaipo girtuoklius ir lengvatikius, ko pats mus išmoke, vienok paskui užmiršom visa tai, o kaipo mokąs daugybę anekdotų, tiko bet kokioj draugijoj. Voldemaras nesedejo nieko neveikdamas. 1918 m. geg. men. atvyko Berlynan visa Liet. Tarybos delegacija, kurių tarpe buvo pralotas Olšanskis, Purickis, prof. Jaščenko su žmona (Dabar Voldemaro žmona).

Voldemaras atsidure tos visos delegacijos priešaky irpradejo Vokietijoj stiprią propagandą varyti Lietuvos naudai.

Tada tik galutinai supratau, kodel Voldemaras, budamas Ukrainos atstovybes nariu, dare pažintis su vokiečių politinemis sferomis ir spaudos atstovais.

Nesančios dar Lietuvos naudai žymiausių vokiečių dienraščiuose,—kaip „Berliner Tageblatt", „Vossiche Zeitung", „Deutsche Allg. Z." ir kituose buvo talpinami straipsniai, kai tuo tarpu Ukrainos naudai nieko nebuvo rašoma, o tai vyko Skoropadžkio laikais, kada Ukraina buvo nors „denomine" nepriklausoma ir surišta arčiausiai su Vokietija, bet nieko savo apgynimui nebuvo rašoma.

Voldemaras, kuris Ukrainos Centro Tarybų laiku buvo karstu demokratu, ir veliau skaite save socialistų revoliucijonieriu (eserų) partijos nariu, kuri tuo metu buvo valdančioji Ukrainos partija—persimetė į legitimistų abazą ir pradejo Vokiečių viešpataujančiose šeimynose ieskoti kandidato į karalius savo tevynei.

Tas jo persimainymas mus visai nenustebino, kadangi tai jau buvo ne pirmą sykį. Mateme, kaip Voldemaras iš Ukrainiečio tuojaus „virto" lietuviu, tačiau ir tam įvykiui nenorejome tiketi, kadangi pasakojo vokiečiams, kad esąs vokiečių kolonistų kilimo, o lenkams pasakojęs su pasisekimu, kad esąs lenku. Prajuokino mus jo kandidato į karalius visoj Vokietijoj ieškojimas, kai ne vienam laikrastyje galima buvo sutikti anegdotų apie jo kandidato ieskojimą, vienok — šalin visi juokai — kandidatą surado. Buvo juo „Princas Urachas", kuris jau butų buvęs apdovanotas ir sostu ir kitkuo, bet nelaimei, vokiečių revoliucija tą viską sutrauke.

Išmuse Lietuvai daug reiškiančią valandą; Voldemaras irgi nesnaude.

Iš germanofilo virto frankofilu ir taip staigiai— per vieną naktį. Kiekvienam aiškino, kad niekados netikejęs į vokiečių karo laimejimus, kad jau jų paskutinioji valanda išmušus, ką jau jis senai buvo numatęs.

Nutrauke ryšius dargi su artimiausiais vokiečių draugais, pradejo net prancuziskai kalbeti.

Trumpu laiku pašauke jį Taryba ministeriu pirmininku Lietuvon. Pamenu tą dieną. Tuo laiku pas mus buvo mažas susirinkimelis, į kurį, žinoma, buvo ir Voldemaras pakviestas. Truputį pavelavo, atvyko paraudęs. Visi jame pastebejo ką tai nepaprasto.

Į kamuojančius jį klausimus Voldemaras ištrauke telegramą, šaukiančią jį užimti Minist. Pirm. vietą Lietuvoj. Trumpai pabuvęs išvyko.

Dar turejau galimybę nors trumpu laiku jį pamatyti. Tai buvo 1919 m. sausio men. Voldemaras važinedamas Paryžiun sustojo truputį Berlyne. Važiavo Versalin kaipo Liet. premjeras ir delegacijos pirmininkas į taikos konferenciją. Apsigyveno „Continentalio" hotelyje, kur, budamas ukrainų pasiuntinybes valdininku, pradejo savo karjerą. Bet „quantum mutatus ab illo"... (kiek daug persimainęs nuo anų metų...). Niekam vizito nepadare, išskyrus musų namus. Iš įdomumo nuejau ir aš pas jį. Nors mandagiai, bet labai šaltai prieme. Pas jį visas valdininkų-ių štabas kas minutelę bėgineja, sekretoriai su raportais, kas antras žodis „ekscelencija"...

Pasikalbejom truputį ir atsisveikindamas vos susilaikiau iš juoko, kadangi man atrode, kad esu kokioj tai operetkoj...

Po dešimties metų aplanke straipsnio autorius vel tą savo seną pažįstamą — Voldemarą Kaune ir aprašo, kaip jis išdidžiai ir šaltai jį priemęs. P. Koziej baigia savo straipsnį šiais žodžiais:

„Tikiuos, kad vel kada sutiksiu jį kaipo emigrantą Berline ar Lozannoj, musų kalbos vel kaip ir seniau bus nuoširdžios".

Kaip risamas Lietuvoj žemės klausimas.

Vargšai tie Lietuvos valstieciai bežemiai ir mažažemiai, kas tik jų neapgaudineja!

Kuomet buvo reikalas atgauti Lietuvai nepriklausomybę, kuomet reikejo apginti ją nuo išorinių priešų, — tai „tautos vadai", pradedant Smetonais ir baigiant Krupavičiais, išsijuosę šauke: „Vyrai, kas gyvas stokite su ginklu rankoj tevynes ginti nuo priesų! Visi, kurie šioj sunkioj valandoj gelbes tevynę, bus aprupinti žeme, kuri jusų bočių ir prabočių prakaitu aplaistyta ir jums brangi!"

Girdint tokius „tautos vadų" viliojančius pažadus, sujudo visi Lietuvos kampai, pradejo organizuotis partizanų buriai, kariuomenes pulkai ir šiek tiek apsiginklavę stojo su Lietuvos priesais į mušį. Kovos buvo laimetos, Lietuva liko nepriklausoma valstybe. Bet su užmokesčiu „tautos vadai" nutare, kad nera ko skubintis: daugelis juk jau gavo po 3 aršinas ir matomai yra patenkinti — tyli; kiti kuriems liko karo lauke rankos arba kojos — kam jiems žeme — juk vis viena jos dirbti negales: tegu mokinas amatų, o jei nenori, tesivalkioja pakampiais — Lietuvos „patriotai" gailestingi—suselps", galvojo „tautos vadai".

Tačiau musų „tautos vadų" nelaimei ne visus išmuše karo lauke ir ne visi grįžo kojų arba rankų netekę. Karui pasibaigus daugelis sugrįžo sveikų ir bematant Žemes Ukio Ministeriją apibere glebiais prašymų. Reikalai platus: Žemes Ukio Ministerija nevaliojo net gaunamųjų prašymų perskaityti, nekalbant jau apie jų patenkinimą. Todel prisejo įkurti naują instituciją — Žemes Reformos Valdybą Kaune, su Žemes Reformos komisijomis apskrityse. Tada tai ir prasidejo Lietuvos valstiečių bežemių ir mažažemių „kryžiaus keliai". Pirmiausia, žinoma, imtasi registruoti visus norinčius gauti žemes. Valstiečiai džiaugesi: girdi, jeigu jau „užraše" tai žemes butinai duos. Bet ne taip išejo. Skaitlines parode labai didelį skaičių norinčių gauti žemes, pavyzdžiui—Taurages apskrity užsiraše bežemių ir mažažemių 2075 žm. Raseinių apskrity — 4700 žm., Vilkaviškio apskrity 4990 žm., Šakių apskrity 3359 žm. ir t. t. Iš viso Lietuvoje ant greitųjų buvo suregistruota apie 100 tukstančių bežemių ir mažažemių, pareiškusių tuo laiku norą gauti žemes. „Tautos vadai" pasijuto nekaip: „100 tukstančių kaimo proletarų—tai ne juokai. Bet tai toli gražu dar ne visi. Jeigu surašyti visus norinčius ir galinčius žemę dirbti, tai jų bus Lietuvoj skaičius, tur but, nemažesnis kaip Napoleono armijos, užkariavusios anais laikais Europą. Tai dabar klausimas, iš kur tą žemę paimti?" — tariasi savo tarpe „tautos vadai". „Čia — sako — dvarai prancuzų, jų liesti negalima; ten vokiečių — ju taipgi negalima; čia vel Romos bažnyčiai priklauso — irgi negalima; o sitie va musų užimančių aukštas vietas tautiečių, gerų patriotų, dvarai reikia palikti „pavyzdingais" ukiais; klebonų dvarai — savaime neliečiami ir t. t."

Taigi iš visos Lietuvos žemių, išskyrus, neliečiamas sritis, liko išdalinimui tik majoratai, buv. caro valdžios dvarai ir iš Lietuvos pabegusių dvarininkų.

Šitaip suvedus Lietuvos bežemių ir mažažemių apskaičiavimus ir turint galvoj paskirtus išdalinimui dvarus, kilo klausimas, kam pirmoj eilej reikia žemes duoti, nes visų norinčių, aišku, nepatenkinsi, bet kam nors juk reikia duoti. Taip apgalvoję, pirmoj eilej „tautos vadas" nutare aprupinti žeme save ir savuosius „ištikimus" karininkus ir valdininkus, kurie „kovojo" už Lietuvos nepriklausomybę ir laike mušių savo šiltuose kabinetuose „atakavo" prusiško konjako bonkas; labiau „pasižymejusiems" dovanojo centrus, o mažesniems—sklypus ir stambias pašalpas trobesių statymui ir inventoriaus įsigijimui. Kareiviams gi „tautos vadai" iš leido jau 1920 m. sekantį žemei gauti įstatymą.

„Kariškiai, Lietuvos piliečiai, bežemiai ir mažažemiai, kurie ištikimai yra tarnavę Lietuvos kariuomenej ir del sužeidimo arba netekus sveikatos paleisti iš kariuomenes, gali gauti žemes šiais metais, padavę tam tikslui iš dalių liudymus Ž. U. ir V. T. Ministerijos įgaliotiniui savo apskrities, kuriuose aiškiai butų nurodyta priežastis paleidimo iš karo tarnybos. Apie savo ištikimą tarnavimą reikia pristatyti dalies vado liudymą".

Ar bereikia aiškinti, kad jau anuo laiku, t. y. 1920 metais, kaip tik šiek tiek buvo sustiprejusi „tautos vadų" padetis, buvo nusistatyta visiems kareiviams žemes neduoti, o tik „ištikimiems". Tas ištikimybes mastas buvo labai neaiškus, nežinia, kam kareivis turejo buti ištikimas: ar Lietuvai, ar dalies vadui, ar, pagaliau, jo žmonai. Iš paties „įstatymo" matyti, kad ištikimybe Lietuvai ir žaizdos padarytos kovose už jos nepriklausomybę, gauti žemes sklypeliui teisių nedave. Tai taip ir liko tukstančiai ištikimų Lietuvai sunų, kovojusių už jos nepriklausomybę, be žemes ir be duonos. Nusavintųjų dvarų žemes sklypus išgrobste įvairus sukčiai, svieto perejunai, klebonijų „ištikimi" pakalikai ir kiti latrai. Tiesa, gavo žemes sklypus ir d l s kareivių, bet tas kareivių žeme „aprupinimas" buvo toks, kokio niekur pasauly nepraktikuoja. Dave, pavyzdžiui, sklypą žemes, orderį keletui rąstų augančių miške pasistatymui trobesių ir gyvenk, kaip nori, kurkis kaip išmanai! Todel nestebetina, kad dauguma „naujakurių" dar ir po šiai dienai tebevargsta kaip grambuoliai smalinyčioj. Bet vis tik juos tenka priskaityti prie „laimingųjų", nes po didelių vargų ir skurdo susilauks kai kada šiek tiek lengvesnio, sotesnio gyvenimo. Nepalyginamai blogesnej padety šiandien yra Lietuvos bežemiai ir mažažemiai. Jie visą laiką tikejosi dar kaip nors išprašyti žemes sklypelį, bet šiandiena galutinai nustojo vilties, nes 1926 m. pabaigoj įsirioglinus dvarininkų pakalikui Smetonai Lietuvos „sostan", tapo sustabdyta žemes reforma—nebedalinami dvarai, centrai atiduodami „didvyriams" karininkams, o nusususiems dvarininkams leista savo dvarus pardavineti laisvomis kainomis. Bežemiams, žinoma, nera vilties tokiose sąlygose įsigyti žemes sklypelį, bet mažažemiai, kurių laukai su dvarais susisiekia, perkasi po vieną kitą ha. mokedami dvarininkams po 80—120 dolerių už ha.

Už nusavintus dvarus Smetona prižadejo dvarininkams prigulinčiai užmoketi surinktais iš valstiečių pinigais. Štai kokiu pigiu budu tapo išrištas Lietuvoj žemes klausimas!

Mes patartume Lietuvos valstiečiams bežemiams ir mažažemiams neaikvoti sunkiai uždirbų pinigų pirkimui iš dvarininkų žemių, bet už tuos pinigus įsigyti parako išsprogdinimui Smetonos „sosto". Ir kai tie pasivadinę „tautos vadais" šarlatanai bus nuo Lietuvos žemes paviršiaus nušluoti, kiekvienas valstietis tada įgys teisę gauti tiek žemes, kiek gales apdirbti ir iš jos žmoniškai pragyventi.

Lietuvos valstiečiai bežemiai ir mažažemiai, nesnauskite, jusų ateitis, jusų gerove nuo jusų pačių priklauso!

Savanoris-bežemis.

Lietuvos socialdemokratai.

Užgrobę valdžią tautininkai visą laiką smarkiausiai veda kovą prieš socialdemokratus. Oficialiai partija dar neuždaryta, bet žiauriausiomis priemonemis faktinai partijos veikimas sunaikintas. Neleisdami jokių susirinkimų bei posedžių, neduodami galimybes rinkti nario mokestį,—partiją stato į sunkiausią padetį. Socialdemokratų organizacijų biurai (raštinės) apstatytos gaujomis šnipų, kurie registruoja ir seka kiekvieną lankytoją. Policijai ir šnipams leidžiama daryti su socialdemokratais ką tik nori. Taigi kratos, areštai, ištremimai, visoki pasityčiojimai ir mušimai partijos narių yra kasdieninis apsireiškimas. Na, žinoma, kas nori tureti kokį re kalą su esančia dabar Lietuvoje visagale policija? Buti partijos nariu—reiškia pasmerkti save ir savo šeimyną veliau ar aukščiau kokio nors provokatoriaus paskundimo, gauti kariuomenes teisme bylą ir kalejimą arba patriotišką kulką. Suprantama, kad tokiomis sąlygomis esant visas partijos veikimas vystytis negali. Iš to daro išvadą apskričių viršininkai. Jie renka žinias apie partijos veikimą: ar daromi susirinkimai, posedžiai (gi tas yra uždrausta), kas priguli į komitetą (tanki usiai šie draugai sedi kalejimuose, gi neleidžiant si sirinkimų negalima išrinkti kiti), ar mokamas nario mokestis ir t. t. Patikrinus policijai, „atranda", kad tokia tai organizacija neveikia ir tuomet jau kaipo „pati likvidavusis" uždaroma.

Jonas Kedys.

Mokyt. J. Markelis.

Panašiu budu iš esamų apie 200 partinių organizacijų didžiuma visai uzdaryta. Panašiai likviduojama profesines sąjungos ir kitos kulturines organizacijos, esančios socialdemokratų įtakoje. Nera abejones, kad likvidavus skyrius, fašistai likviduos ir partijos centrą. Jau ir dabar jie kalba apie partijos „iškrikimą", partijos centrą vadina „Centras be narių" ir t. t.

Aktyvąjį partijos elementą stengiasi išnaikinti fiziniai. Iš 15 socialdemokratų frakcijos III Seimo atstovų tik 7 yra „laisvi", t. y., žvalgybos priežiuroj. (Kairys, Bielinis, Purieniene, Galinis, Epšteinas, Sakalauskas, Jakubauskas). Iš šio skaičiaus Jakubauskas irgi buvo kalejime (varniuose) ir dabar randasi policijos priežiuroje. Trys išvenge sušaudymo išbegdami uzsienin ir dabar gyvena kaipo polit. emigrantai Lenkijoje ir Latvijoje; Paplauskas, Pleckaitis, Vikonis). Keturi uždaryti kalejime (Markelis, Žukauskas, Januškis, Kedys). Drg. Markelis uždarytas buvo į Varnių stovyklą nuo rugsejo men. 1927 m. Birzelio men. š. m. kartu su kitais aštuoniais bego. Sugautas prie latvių rubežiaus; baisiai sumuše — išmušta dešinioji akis ir patalpintas kalejiman. Sudaryta byla. Drg. Žukauskas nuteistas (teismas buvo gegužes 9 g.) 12 metu sunkiųjų darbų kalejimo. Drg. Januškis išbuvęs Varnių stovykloje apie 7 menesius buvo paleistas po policijos priežiurą. Dabar vel suimtas ir patalpintas kalejiman. Drg. Kedį fašistai provokaciniu budu pagrobe net nuo lenkų valdomos teritorijos.

Agr. Ant. Žukauskas.

Vienas s.-d. frakcijos narių drg. Mikulskis užmuštas pereitų metų rugsejo men.

Aktingesni partijos nariai, dirbusieji profesinese sąjungose ar partijos komitetuose, sušaudyti, kiti gi sedi kalejime arba užsieny.

Sunkius laikus tenka pergyventi Lietuvos Socialdemokratų Partijai. Svarbus kovos momentas reikalauja iš partinių draugų dideles energijos ir pesišventimo. Ilgi sąrašai žuvusių, šimtai partinių kankinių kalejimuose, liudija, kad partija turi savyje dideles jegas. Į žuvusių kovotojų eiles stoja nauji socialistiniai karžygiai. Kova su reakcininkų saika nesustoja. Nenugalejo socialdemokratų Rusijos carų galybe, nenugales ir ši mizerna smetoninių niekšų grupele. Tikime šventai, kad Lietuvos socialdemokratija atliks savo uždavinį kovoj prieš siauciančią fasistinę reakciją.

Vargas.

Sodiečiai apie Vienuolio raštus.

Lietuvoj rašytojai megsta aimanuoti, kad niekas jų raštų neskaito, niekas nesidomi literatura. Tikrumoj yra priešingai. Kaimieciai labai skaitytų, jeigu butų kas skaityti. O kuomet nera kas skaityti, tuomet negi lietuvis kaimietis leis veltui skatiką blogai knygai. O kad kaimieciai moka atskirti gerą knygą nuo blogos ir kad jie turi savo nuomonę del atskirų rašytujų—tai yra neabejotinas faktas.

Prieš karą visų buvo labai megiamas rašytojas Vienuolis. Bet pasiklausykim, kaip dabar kaimieciai vertina Vienuolį. „Pirmyn" redakcija gavo iš Mariapoles sodiecio recenziją apie paskutinį Vienuolio raštų

tomą. Ta recenzija toli gražu neatatinka rimtos literaturines kritikos reikalavimams, ko, žinoma, iš kaimiečio bemokslio ir reikalauti negalima.

Bet mes ją, kaipo itin charakteringą, bent kiek pataisę kalbos atžvilgiu, spaudiname. Joje yra pasakyta gan daug karčios teisybes ne tik Vienuoliui, bet ir kitiems rašytojams, kurie kartu su kitais liaudies engejais apgaudineja liaudį. O liaudis nenori butı apgaudinejama ir apie tokius ponus moka viešai pareikšti savo nuomonę. Taigi išklausykite ponai, rašytojai, tos nuomones. Nes tą sodietį, kuris ją pareiške, galima skaityti lyg ir atstovu labiau prasitrynusių sodžiaus skaitytojų masių. *Redakcija.*

Seniau, mums skaimiečiams, ypač dar pries didįjį karą, sunku buvo gauti pažangesnio turinio knygų, nes pažangiuosius rašytojus galima buvo ant pirštų suskaityti. Kaimo skaitytojai labai mylejo Biliuno, Žemaites ir Vienuolio raštus. Šių rašytojų raštai, kaimiečiams buvo suprantami, nes juose jie atvaizduodavo sodiečių pilką gyvenimą. Du anuos aukščiau minetus rašytojus neminesiu, nes jie išliko savo dvasioje ligi pat mirties. Dabar aš noriu pamineti, kaip kaimiečiai žiuri į Vienuolį.

Pirmuose jo raštuose buvo aiškiai matoma, kad Vienuolis piktinasi tų laikų netikusiais papročiais. Tas labai aiškiai matyti skaitant apysakaitę „Paskenduole" ir kitas.

Pirmuose jo raštuose jaučiamas ryškus smerkimas tų kenksmingų senoves papročių ir noras su tais papročiais kovoti. Tik Vienuolis gal užmiršo nurodyti, kad pakeitus buvusią tvarką, tik tada bus galima lengviau kovoti su žmonių tamsumu ir su kenksmingais papročiais. Nors Vienuolis nebuvo darbo žmonių užtarejas, bet iš jo pirmesnių raštų galima jį spręsti buvus tikru demokratu.

Iš gyvenimo matome daug tokių atsitikimų. Kol žmones buna jauni, turi daugiau energijos, noro kovoti su netikusia tvarka, bet pagyvenę, spiauna į visus idealus ir žiuri tiktai kišeniaus reikalų. Aš nekalbu apie visus, bet iš tų rašytojų, kurie neturi aiškaus nusistatymo, tiktai skaito save bedieviais. Tuojau prisitaiko prie gyvenimo ir žiuri, kad tiktai turetı savo kišeniui naudą. Iš tokių siaudinių demokratų pirmas ryškiausiai pasirode *Konstantinas Jasiukaitis,* antras dar toliau nuvažiavo *Vienuolis.*

Jau trečias jo raštų tomas išejo gana tuščias, bet jeigu paimti ketvirtą pašvęstą Lietuvių Tautos Nepriklausomybes 10 metų sukaktuvems paminetı, net koktu darosi. Žmogus, kuris visą laiką buvo laikomas pažangiu demokratu, nukrypo į patį vidurį fašistines balos.

Skaitydamas jo fantaziją, šimto metų nepriklausomybes švente Vilniuje, gauni įspudžio, kad, Vienuolio samprotavimu, darbininkų organizacijos ypatingai profesines sąjungos, yra suorganizuotos tevynes priešų naudai. Žinoma, daugiausia bolševikų ir lenkų. Jo samprotavimu—tauta ir valstybe, tai jis ir dar keletas Voldemarų ir Plechavičių. Kas eina prieš juos, eina prieš tautą ir Lietuvos valstybę.

Vienuolis rašo: „Tuo laiku, kai lenkai ruošesi pulti Kauną (1920 m.), profesinių sąjungų klube, Kaune, ejo generale repeticija, paruošti sukylimą lenkų naudai". Vargšas Vienuolis! Jis labai gerai žino, kad Lietuvos darbininkų judejimas jokio ryšio su Lietuvos priešais neturejo, neturi ir netures.

Vienuolis aprašydamas trečiojo seimo laikus, kaip ir visi fašistai, taip ir jis, randa, kad politines partijos—tai didelis pavojus tevynei. Jis mato tiktai vieną tautininkų fašistų partiją Lietuvai naudinga. Jis nepamiršo parašyti, kad tais laikais lenkų vaikams buvo leista savo gimtoje kalboje mokintis. Veliaus buvo leista darbininkams laisvai organizuotis, kad geriaus galetų savo reikalus ginti. Iš šitų dviejų dalykų Vienuolis, kaip ir visi fašistai, mato didelį tevynei pavojų.

Rašydamas apie Rusijos revoliuciją, nurodo, kiek žmonių sušaudyta, bet vieną nemažą dalyką užmiršo įrašyti, butent: kaip Smetona, Voldemaras su gauja girtų karininkų išvarę seimą ir nuverte teisetai pastatytą vyriausybę, jis apie tai nieko nepaminejo. Ir kaip susodino tukstančius sąmoningųjų piliečių į kalejimus ir koncentracijos stovyklas. Šimtai Lietuvos piliečių, deliai fašistų žiaurumo, priversti buvo palikti savo šeimynas, savo gimtąją šalį ir svetur begti. Visa Lietuva paversta kalejimu, užčiaupta visuomenei burna, kad apie tai turi tyleti.

Minedamas Taurages sukilimą, užmiršo parašyti, kaip Taurageje ir kitur girti karininkai šaude žmones, kaip ištaškytos smegenys kelias dienas telkšojo ir dar gyvus žmones į duobę suvertę užkase. Jis apie šiuos kruvinus darbus nieko nerašo.

Perskaičius šį trečiąjį jo raštų tomą, Vienuolį galima prilyginti pasenusiu ir nusususlu šuniu, kuris neturi vietos nei pas vieną ukininką. Kas nusususlam šuniui duoda kąsnį duonos ar kaulą, tam ir laižo rankas. Taip daro ir Vienuolis. Fašistai dave jam kaulą pagraužti, juos jis ir garbina.

Geda butų rašytojui, kad už numestą kaulą reiketų savo nusistatymą parduoti.

Jeigu kuris Vienuolį laike ligi šiolei pažangiu rašytoju, tai šitas jo raštų tomas parodo jį kaipo fašistą visame nuogume.

Žinoma, man, bemoksliui, sunku rašytojus kritikuoti, bet aš rašau tą, kaip mes, kaimo skaitytojai, dabar Vienuolį įvertinam. Musų visų patarimas, kurie bendrai skaitem jo raštus yra toks, kad Vienuolis turetų įstoti į kurį nors fašistų vienuolyną ir bunant tikru vienuoliu, galetų fašistinę tvarką garbinti.

Sodietis.

Mariampole, 30.VI-28 m.

Kas tie pažangieji demokratai?

Jau prieš daugelį metų sociologų buvo visuomene suklasifikuota į tris stambias ekonomines grupes: samdomųjų darbininkų, kapitalistų ir feodalų (stambiųjų žemvaldžių). Išeinant iš šių suskirstymų, šiandien išvedama iš šių trijų pagrindinių visuomenes klasių trys politines partijos: socialistų (darbininkų), liberalų ir konservatorių. Teoretiškai imant, toks visuomenes pasiskirstymas į tris atskiras klases atrodo lyg ir pakankamas, bet gyvenime iškyla dar ir kitos visuomenes grupes, turinčios atskirų klasių požymius. Tai bus smulkieji žemvaldžiai valstiečiai ir smulkiai buržuazine miesčionių grupė. Vienok šių pastarųjų dviejų grupių atskiromis klasemis skaityti neprilmta, nes jos yra labai pasyvio pobudžio ir visuomenes klasių kovos arenoje nedalyvauja, nežiurint, kad tokioje žemos technikos šaly, kaip Lietuva, tos grupes yra gana skaitlingos.

Lietuvių tautoje, kai kurie politikai, aplenkdami esančias tris pagrindines visuomenes klases, megina išvesti tik dvi pagrindines politines sroves, butent: „pažangiuosius demokratus" ir konservatorius.

Iškelimas lietuvių tautos paviršiun tų dviejų politinių srovių, lietuviui yra lyg ir naujiena. Lietuvis iki šiol žinojo, kad Lietuvoj yra socialistai, krikščionis demokratai ir tautininkai. Tiesa, yra dar valstiečiai-liaudininkai. O dabar žino, kad Lietuvoj yra Smetoniniai fašistai ir jų priešininkai socialistai.

„Pažangiųjų demokratų", kaipo tokių, Lietuva beveik nepažįsta. Lietuvis žino, kad Š. Amerikoje yra dvi stambios politines partijos — respublikonai ir demokratai; jis žino, kad Anglijoje yra trys politines partijos — darbo partija, liberalai ir konservatoriai; jis pagaliau žino, kad Lietuvoje yra keturios aukščiau išvardintos politines sroves, bet kad Lietuvoje butų dar kokie tai „pažangieji demokratai", tai lietuvis obejoja. Tačiau šių dienų gyvenimas taip susipyne, taip susinarpliojo, kad mažai galvojančiam žmogui iš tikrųjų sunkoka orientuotis, ypač nuo tos painiavos labai daug nukenčia Lietuvos darbininkai. Jau nežiurint, kad darbininkus fabrikantai ir stambieji žemvaldžiai biauriai išnaudoja, visą jų uždarbį pasisavindami, bet dar prie to įvairus politiniai vertelkos vilioja darbininkus į savo bučį.

Štai, kad ir nei iš šio, nei iš to atsiradę „pažangieji demokratai". Bet kas gi jie per vieni?

Dar senais, prieškariniais laikais, kuomet nebuvo susikristalizavę ir išsivystę dabartines keturios politines partijos, Lietuvos politines kovos lauke varžesi dvi sroves: „pirmeiviai" ir „atžagareiviai", kurios dadartiniais terminais pavadinus bene ir gausis „pažangieji demokratai" ir konservatoriai.

Šių dienų musų „pažangieji demokratai" bus ne kas kita, kaip stipriai išspirti iš Lietuvos fašistinio rato. Jų yra kaip N. Lietuvoje, taip ir Vilniaus krašte. Visa politika ir ideologija jų paremta vien šnektomis. Kad tas taip yra, mums liudija netolimos praeties ir šių dienų faktai.

Kuomet 1926 m. pabaigoj Smetonos Voldemaro-Plechavičiaus juodoji nakties kampanija užgrobe Lietuvos valdžią, tai musų „pažangieji demokratai", iš uk. partijos lagerio, labai apsidžiauge ir visa širdžia tam niekšų žygiui pritare; bet veliau, sugulę prie valstybinio lovio, susipiove ir gavo išsinešdinti į opoziją.

Budami „opozicijoje", „pažangieji demokratai" drauge su „liaudininkų" vadais visą laiką prieš fašistus kelklupčioja, nenustodami vilties susidareti su Smetonos-Voldemaro kampanija del valdžios „pasidalinimo". Net šiandien, kuomet tie Lietuvos niekadejai paskelbe savo kvailą „konstituciją", musų „pirmeiviai" nemato reikalo prieš tuos smetoninkų žygius protestuoti. Mat, anot jų, „sveika tauta sugebesianti ramiai susitvarkyti", kad tik, girdi, greičiau tie paskyrimai į smetoninę „tarybą", tie rinkimai į smetoninį „seimą", nors ir ne pirmoj vietoj, bet vis tik galima busią arčiau valdžios arčiau valstybinio lovio pritilpti!

Tai tokio įvertinimo musų „pažangieji demokratai pradedant ukininkų partija ir baigiant liaudininkų vadais užsitarnavo ikišiolinlais savo darbais.

O dabar paklausykite, ką jie kalba.

„Pažangioji demokratija nenelgia privatines nuosavybes, tautybes, tikybos. Tautybes reikalai saugomi, vystoma tautinė kultura. Privatine nuosavybe negali buti pilnai panaikinta, ji tik turi buti apribežiuota, kad ateity negaletų jos vartoti darbo žmonių išnaudojimui— privatinis kapitalizmas tures buti panaikintas; kapitalistine santvarka tures buti pakeista tikrai demokratine santvarka, kurioj kapitalistų vietas užims gamybos ir vartojimo koperatyvai, darbininkų sindikatai kolektyvai". [1]) Kokie gražus žodžiai! Taip ir ima noras „pažangiuosius demokratus" nuoširdžiai pasveikinti. Tik visa nelaime, kad tie jų žodžiai gražus, tariami vien politinio biznio sumetimais, vien darbininkų apgavimui.

Mums rodos, kad, jeigu „pažangieji demokratai ne akli kabinetinių teorijų kalviai, jeigu jie seka pokarinį gyvenimą, jie turejo matyti, kad po didžiojo karo, paslijus buržuazijos ir feodalų galybei ir vis labiau viešame gyvenime įsigalint demokratijai, — visose Europos valstybese, taip gi ir Lietuvoj gime naujas šlykstus kapitalizmo ramstis—fašizmas, su kuriuo pagalba kapitalistai ruošiasi dar atkakliau smaugti darbininku judejimą, dar labiau įsitvirtinti savo pozicijose.

O „pažangieje demokratai" ar daug padare sustiprinimui Lietuvoj priešfašistinio kovos fronto? ar pridejo nors pirstą tam darbui, kurį Lietuvos liaudis dirba fasizmo nuvertimui, laisves ir teisių iškovojimui? Ne. Ir jeigu ne, tai kam bereikalingai bliuznyti apie demokratinę santvarką, privatinio kapitalizmo panaikinimą, darbininkų koperatyvus, sindikatus ir t. t.?

Dabar leiskite dar paklausti. Kaip ponai „pažangieji demokratai" manot pakelti Lietuvos darbininkų ir valstiečiųs kulturos laipsnį, išplatinti jų tarpe mokslo žinias, juos apšviesti, padaryti savistoviais žmonemis sugebenčiais tvarkyti ir vesti Lietuvos politinį ir ekonominį gyvenimą, jeigu jus verkdami ieskot koalicijos su Lietuvių tautos budeliais—su tais, kurie šiandien Lietuvos liaudį apsodinę gaujomis šnipų—žvalgybininkų, smaugia Lietuvos darbininkų ir valstiečių politines, ekonomines ir grynai kulturines organizacijas, žudo aktingesnius darbininkus?

Šiandien Lietuvos vidujinių kovų arenoje iš visų politinių srovių susidare du frontai: fašistinis ir priešfašistinis. Į pirmąjį įeina fašizmo fabrikuotojai — tautininkai ir visi tie, kurie šiokiu ar tokiu budu ieško su tais niekadejais solidarumo, arba jiems tiesioginiai ar netiesioginiai padeda. Tai nežiurint, kokiais vardais jie nesidaugstytų: ar butų „pažangieji demokratai", ar liaudininkai, ar kiti—vis viena jie atsiduria fasistų fronte.

Antrasis frontas, tai visi Lietuvos darbininkai, valstiečiai, darbo inteligentija—visi, kurie pasiryžę žut butinej kovoj atsipalaidoti nuo fašistinio smako užmačios, apsivalyti nuo fašistinių parazitų ir kovą laimejus, Lietuvos gyvenimą taip sutvarkyti, kad jis butų laisvas ir visiems darbo žmonems malonus.

Ar sutinkate ponai, „pažangieji demokratai", is „liaudininkų" ir „ukininkų partijos" lagerio padeti Lietuvos liaudžiai sunkioj išsiliuosavimo kovoje? Ar padesite savo žiniomis ir mokslu, kurį įgijot už liaudies pinigus, pakilti jai iš dvasinio ir medžiaginio skurdo? Nesutinkate? Bijot nustoti Lietuvos diktatorelių „malones" ir netekti busimoje smetonineje „taryboje" šiltų vietų? Kalbekite atvirai — taip, ar ne?

Bet žinokite viena, kad Lietuvos liaudis, besiruošdama griežton kovon su parazitais, atydžiai seka jūsų darbus ir iš tų darbų tinkamai jus įvertins.

Pet. Užuolas.

Karas ir ekonominė politika.

Visi karai, kokie jie kada yra buvę, jeigu tik juose nevyriauja vienos ar kitos tautos gyvybes arba išsiliuosavimo akstinas, visuomet buvo ir yra keliami del turtuolių — buržuazijos interesų, slepiant tikrąsias karo priežastis, nuo plačiosios liaudies, nuo darbininkų. Liaudžiai visuomet pakiša kokius nors sugalvotus obalsius, kurie šiek tiek užgauna plačiųjų masių jausmus ir sužadina neapykantą „priešininko". Kartais tie obalsiai buna visai negudrus, primityvi, bet liaudžiai artimi, suprantami ir ji kaujasi visu inirtimu, ginklu isspręsdama teigiamai painius ekonominius klausimus, kurių nevaliojo sureguliuoti slaptoji diplomatija. Buna, žinoma, ir priešingai. Tačiau vienas dalykas yra labi charakteringas: visi karai kyla del kapitalistų ekonominių interesų, bet ekonomines kovos kai kada visai nesutampa su ginklų kovomis.

Kuomet kyla karas, tai ekonominiai karo tikslai išplečiami visuose frontuose: kiekviena iš kariaujančių šalių stengiasi visokiais budais iškirsti savo priešininkui kuo skaudžiausį smugį. Bet nelaime tame, kad eko-

[1]) Žiur. V. Šviesos Nr. 5—6.

nominių kovų ginklas abypusiai aštrus ir jį pavartojus, padarai žaizdas priešininkui ir sau. Pavyzdžiui, prasidejus tarp Vokietijos ir Anglijos didžiajam karui, Vokietija tulą laiką vede prekybą su Anglija, zinoma, per neįtrales Valstybes. Bet veliau sugalvojo, kad reikia savo priesininkui užduoti ekonominis smugis ir nutare uždrausti įvežimą į Angliją medikamentų ir analinių dažų, kuriais Vokietija prieš karą ne tik Angliją, bet ir beveik visą Europą aprupindavo. Žinoma, toks uždraudimas neigiamai atsiliepe į Anglijos audimo pramonę, į medicinos sriti: audiniai pradejo labai šertis, blukti, o vaistines pritruko vaistų, vienok tas krizis, karui užsitraukus, buvo pamažu likviduojamas. Gi, bendrai imant, Vokietija tokiu savo žygiu nukentejo pati, nes viena, kad Vokietija nustojo tiems savo išdirbiniams monopolinių privilegijų; antra, neteko stamblų pajamų, kurias gaudavo tas prekes išveždama.

Dabar antras faktas. Kuomet prasidejo didysis karas, Antantes valstybes, t. y. Rusija, Anglija, Prancuzija, kurios draugiškai gyveno su Š. Amerika, pradejo Amerikoje užsakineti ginklus ir amuniciją statyti savo priešininkams; pradejo Š. Amerikoje plačiai organizuoti sabotažą—ginklų ir amunicijos fabrikuose prasidejo nelaimingi atsitikimai; pradejo labai įtartinai gesti fabrikų mašinos; savo agentų pagalba žaliąją medžiagą amunicijos fabrikams pristatydavo blogos rusies; pagamintos amunicijos „komisijos" nepriimdavo. Daeidavo net ligi to, kad skirtąją Š. Amerikos amunicijos fabrikams žaliavą Vokietija per savo agentus superkinedavo aukštomis kainomis ir su pagalba neitralių valstybių išgabendavo arba net sunaikindavo.

Toks plačiai organizuotas Vokietijos pastangomis Š. Amerikoje sabotažas labai trukde Š. Amerikai ginklus ir amuniciją sąjungininkams statyti. Be to, Vokietija artimai susidraugavo su amžinu Š. Amerikos priesu Meksika, kuri taip pat tiems Vokietijos žygiams pritare ir padejo.

Ši Vokietijos neprotinga ekonomines kovos politika privede prie to, kad sukompromitavo visus gyvenančius Š. Amerikoj vokiečių tautybes Š. Amerikos piliečius. Jiems prisejo įrodyti, kad jie yra amerikonai, bet ne vokiečiai, ir kad tokius Vokietijos kovos metodus jie smerkia. Rezultate to, apie 20 milijonų Š. Amerikos gyventojų vokiečių visiškai nustojo politinio aktingumo ir nebegalejo kelti savo balso įsikišant Š. Amerikai į pasaulinį karą.

Tokia Vokietijos ekonomines politikos linija, nepadariusi Š. Amerikai ir sąjungininkams daug bledes, dave jiems į rankas labai astrų ginklą: — kuomet Š. Amerikos prezidentas Vilsonas pradžioje 1917 m. paskelbe Vokietijai karą, tai jis savo atsisaukime į Š. Amerikos piliečius sake: „Kad Prusai, t. y. Vokietija, visur užmete savo šlykščių intrigu tinklą prieš Š. Amerikos pramonę ir prekybą, kad tos biaurios intrigos vos nepražude krašto pramonę, kad Prusams suvaldyti reikia griebtis griežtų priemonių karo". Ir, žinoma, Amerikonai įsitikino, kad prieš vokiečių antpludį reikia visomis išgalemis kariauti.

Iš šių poros faktų galima spręsti, kad ateities karai vedami del kapitalistų interesų ir niekad neiskels aštrios ekonomines politikos kovos, nes tos kovos yra abiejų kariaujančių šalių buržuazijai žalingos.

Dar kaipo faktą pravartu prisiminti senosios Rusijos ekonomines politikos liniją.

Pradžioje didžiojo karo Rusija, kaipo šalis silpnai ekonominiai išsivysčiusi, skaite, kad laike karo su Vokietija kelti su ja ekonominę kovą butų visais atžvilgiais neprotinga. Ir mes matom, kad daugiau, kai metus, t. y. iki 1915 m. rudenio, Rusija su Vokietija jau buvo kariavusios, tuo tarpu Petrapily ramiai sau gyveno virs 200 tukstančių vokiečių, iš kurių kuo ne puse Vokietijos piliečių, vesdami ir tvarkydami savo prekybos ir pramones įmones. O per Skandinaviją Rusijos su Vokietija prekyba ejo pilnu tempu. Rusijos caro valdžiai, del tam tikrų politinių sumetimų, pradeti vokiečius, gyvenančius Rusijoj, persekioti buvo negeistina. Tačiau, galų gale, vis tik tas persekiojimas prasidejo, nes tatai daryti verste verte Rusijos sąjungininkai iš vienos puses ir Rusijos buržuazija iš kitos. Maskvos ir kitų miestų buržuazija matydama, kad karo metu galetų gerai pasipelnyti, labai pradejo neapkęsti gyvenančių, del jų kontrabandinių prekių konkurencijos. Pradžia vokiečių persekiojimo ir iškelimo pries Vokietiją ekonominio kovos fronto prasidejo 1915 m., išdaužymu ir išplešimu Maskvoj Vokiečių krautuvių. Po to, prasidejo gaudymas ir konfiskavimas Vokietijos isdirbinių, išsiuntinejimas sibiran vokiškos tautybes asmenų, sekvestravimas jų nuosavybes ir t. t. Bet tie visi žygiai nors iš vienos puses ir patenkino Rusijos buržuaziją, bet iš antros puses labai pagreitino žlugimą senosios Rusijos, nes jei taip netiketai subirejo caro sostas, jeigu pagaliau žlugo Rusijos buržuazija, tai reikia pasakyti, kad Vokietija pakase jiems pamatus.

Dar vienas faktas. 1915 m. pavasarį, Italija išstojo iš Vokietijos—Austrijos sąjungos ir paskelbe karą vien Austrijai, o su Vokietija ilgą laiką Italija karo venge, palaikydama tamprius prekybos ryšius. Paviršutinai žiurint, čia, rodos, tokia kombinacija nebuvo galima:—pavojaus valandoje, vieton gelbejus, atsiskirti nuo savo dviejų draugų ir net vienam iš savo buvusių gerų prietelių pradeti nei iš šio nei iš to antausius skaldyti, — negirdeta šlykštybe! Tačiau buržuazija doros principais nesivadovauja—ji žiuri vien tik savo medžiaginių, ekonominių interesų. Paslaptis tokios kombinacijos štai kame:

Prieš karą Italija su Vokietija buvo labai artimuose prekybos santikiuose: Italija gabendavo iš Vokietijos anglį ir geležies išdirbinius, ypač geležinkeliams medžiagą, gi Vokietija iš Italijos — maisto produktus. Kilus karui ir prasidejus tarpe priešininkų ekonominems kovoms ir blokadoms—abi šios valstybes, t. y., Vokietija ir Italija, nors iš juridines puses skaitesi priešininkai — pasijuto, kad viena be antros sunku busią pakelti karo naštą. Todel susitare prekių mainais verstis po senovei. Ir tik praslinkus beveik pusantrų metų, Italija, smarkiai spaudžiama Antantes ir tikedama greitu laiku, karui pasibaigus, gauti dalį kontribucijos, kurią Vokietija tures sumoketi,—paskelbe Vokietijai karą ir pradejo su ja ekonominę kovą.

Pagaliau, gana mums tų svetimų valstybių pavyzdžių, — imkime mes Lietuvą. Lietuva nuo pradžios savo, kaipo N. Valstybes, ekzistavimo randasi karo padety su Lenkija, tuo tarpu beznis tarp Lietuvos ir Lenkijos eina nuo pat pradžių iki šiai dienai. Kiekvienoje didesnej Lietuvos geležinkelio stoty galima matyti prekių vagonus su Lenkijos emblema. Lietuvos eilinis pilietis, girdedamas valio patriotų sauksmus, kad „be Vilniaus jokių santykių su Lenkija negali buti, kad su ja esame karo padety", stebisi, iš kur tie prekių vagonai, iš kur tos cisternos su lenkiškais užrašais? Dalykas visai paeiškeja, kuomet mes pasižiurim į statistikos davinius, kurie sako, kad tik pastarųjų 1926 ir 1927 m. begy iš Lenkijos į Lietuvą buvo įvežta prekių už 40 su viršum milijonų litų!

Štai tau ir „nenurimsim be Vilniaus"!

Tuo budu mes turim suprasti, kad buržuazija, keldama karus del savo ekonominių išrokavimų, sąmoningai apgaudineja liaudį, iškeldama sugalvotus falšyvius obalsius, tikslu, sukirsinti vienos ir kitos valstybes darbininkus, bet ekonomines kovos nevisada sutampa su ginklų kovomis. Čia buržuazija elgiasi taip, kaip ji mato ir randa savo interesams naudingiau.

Darbininkams ir valstiečiams tatai pravartu suprasti ir išaiškinti, kad nustotų buti aukomis nepasotinamam kapitalo dievaičiui.

F. U.

1. Priešfašistinės kovos fronte.

Dar del drg. Kedžio.

Už ką smetoninkai siunta ant emigrantų?

Žudymais ir kalejimais lietuviški juodašimčiai iš vijo šimtus Lietuvos piliečių iš savo gimtojo krašto. Smetoninkai krimto sau pirstus, kad ju planai — išžudyti savo priešų nepavyko. Per mažos jegos niekšų, nedave galimybes visiškai parblokšti Lietuvos liaudies aktingąjį elementą. Didele dalis pasmerktųjų nužudyti išvenge budelių nagų ir, kaipo politiniai emigrantai, atsirado užsieny. Šitoji grupe aktingųjų kovotojų *nesutiko, nesutinka ir nesutiks* laikytis pasyviai (nieko neveikti), matant, kaip „smetoniniai patriotai žudo geriausius Lietuvos piliečius, kaip stumia Lietuvą į pražutį. Įvairiuose krastuose (Vokietijoj, Lenkijoj, Latvijoj) susiburę į organizacijas emigrantai veda atkaklią kovą su žmonių ir Lietuvos Respublikos priešu — smetoninkų gauja. Gamindami propogandinę literaturą, vesdami agitaciją žodžiu ir veiksmu polit. emigrantai padeda griauti Lietuvos liaudžiai Smetonos-Voldemaro-Plechavičiaus viešpatavimą. Už tad ir smetoninių budelių inirtimas ant emigrantų yra dideliausias. Prieš emigrantus paleido visą žvalgybos aparatą, paskyre dideliausias sumas pinigų, sumobilizavo užsieny dideles gaujas savo šnipų ir provokatorių. Neminesiu tų visų niekšingų žvalgybos darbų, nes apie juos jau buvo pakankamai rašyta. Svarbu nusviesti paskuilnis šnipų žygis — drg. Kedžio pagrobimas.

Smulkmenos šio niekšingo darbo

Š. m. vasario men. atvyko į Vilnių Lietuvos politinių emigrantų Komitetan tulas pilietis iš Lietuvos, Salakų m. Vladas Račinskas su savo broliu Petru Racinsku, gyvenančiu Jankauščiznos kaime, Švenčionių apskrity (lenkų puseje) ir pasisiule padeti platinti literaturą Utenos apskr. Kadangi buvo pakankamų rekomendacijų, tai K-tas ant jo pasiulymo sutiko. Taip jis aname rajone ir pradejo platinti „Pirmyn" ir teike žinias iš fašistų veikimo. Pabaigoje gegužes men. Vladas Racinskas prisiunte laišką, kviesdamas atvykti J. Paplauską pas jo brolį Petrą pasitarti svarbiais reikalais. Užimtas kitais reikalais aš (J. P.) negalejau nuvykti. Birželio 3 d. tuo reikalu pavadavo mane drg. Kedys, nuvykdamas ant to pasimatymo. Apkalbeję reikalingus dalykus—persiskyre ir drg. Kedys grįžo Vilniun, gi V. Racinskas atgal į Lietuvą ir sekantį susitikimą paskyre birželio 18 d., t. y., tuomet, kai drg. Kedys vykdamas pas pažįstamus turejo sustoti Jankauščiznos kaime. Drg. Kedys birželio 18 d. islipęs iš traukinio Dukštų stoty pesčias atvyko į Jankauščiznos kaimą. Buvo apie 12 val. nakties. Pabeldęs į Petro Račinsko namo langą buvo įleistas į vidų. Uždegimas kambary žiburio buvo signalu pulti drg. Kedį. Keli šnipai padedant Vladui ir Petrui Račinskams staiga puole drg. Kedį—primuše, užkimšo burną ir pusgyvį nusigabeno Lietuvos pusen. Judošiai Račinskai gavo už tai, po tukstantį litų, gi kiti dalyviai taip pat gerą atlyginimą ir, be abejo, „Gedimino" blekas.

Šnipų provokacijos ir prigavimai.

Atlikę šį niekšingą darbą, šnipai visgi pajuto, kad gali buti blogai už pagrobimą polit. emigranto iš lenkų valdomos teritorijos, tai jie tuojaus paleido gandus, kad drg. Kedys pats liuosu noru perejo į Lietuvą. Matomai, del šitokių gandų platinimo Kauno šnipų Centras dave instrukcijas ir savo agenturoms užsieny, nes tas buvo pakartota kai kuriuose laikraščiuose užsieny. Ypac ryškiai tą tvirtina leidžiamas Vilniuje lenkų kalba šovinistinis laikraštpalaikis „Życie Ludu" (Nr. 13)—artimas savo pažiuroms rusiškai „čiornaja sotnia". Šio laikraštpalaikio redaktorius K. Veleckis (matomai keno tai įsakymu) Raso „...esam įsitikinę, kad valkiojimasis po lenkiškus laukus Kedžiui pabodo ir jis galų gale įsitikinęs, kad kaip jam pasirode Lietuvoje jau netaip yra blogai, ir atsiliepus jame tautiškai sąžinei, padare iš to atatinkamas išvadas ir grįžo ten, iš kur buvo atvykęs".

Tikslas aiškus. Parodyti pasauliui, kad net emigrantai jau pradeda įsitikinti apie didelę gerovę kraste valdant tautininkams. Antra, paveikti į emigrantus tą prasme, kad jų tarpe atsiranda žmonių ir, net žymesnių tarpe, kurie, pripažindami smetoninkus už Lietuvos vyriausybę, patys grįžta ir pasiduoda, kad „atpirkus savo prasižengimus", kaip kad tvirtina minętas jau Veleckis savo gazietukoj „Życie Ludu" Nr. 13.

Toliau, paleidus į darbą pagarsejusius visam pasauly fašistų žvalgybos kankinimo įrankius, „duotais" drg. Kedžio „nuoširdžiais prisipažinimais" kompromituoti emigrantų veikimą užsieny ir ypač paveikti į žvalgybai nepasiekiamas slaptas antfašistines karines organizacijas Lietuvoje. Tuo tikslu daroma daug areštu ir visur sakoma, kad tai vis Kedys yra išdavęs. Žvalgyba ir policija visur kalba, kad Kedys išdavęs viską, jie dabar jau žino visas slaptas organizacijas ir jąsias likviduos.

Išaiškindami šitą žvalgybos provokacinį darbą, mes patyrę iš tikrų saltinių tvirtiname, kad Kedys negalejo nieko išduoti, nes siame darbe ir pats nieko nežinojo. Žvalgyba vartoja ir šiuo atsitikimu prigavimo metodą, kad silpnes nes valios žmones prigauti, įbauginti ir sutrukdyti revoliucinį darbą

Draugai, atsargus bukit su visokiais gandais — nepasiduokite visur statomoms musų „tautiškos" žvalgybas pinklems.

Juozas Paplauskas.

Ar gali aklieji praregėti?

„Demokratinese Valstybese, kur gyventojų pilietinis ir valstybinis susipratimas ir sąmoningumas yra pasiekęs aukstą laipsnį, kur tauta valdo pati save per isrinktus savo atstovus, — gyvenimas yra normalus, ramus, žmones eina savo pareigas nustatytąja tvarka.

Kitaip yra diktatorių, kad ir „demokratišku" valdomose valstybese, kur gyventojai visiškai nesirupina ne savo kulturos pakelimu, ne valstybes ir tautos reikalais ir likimu. Ten visa tauta, išskyrus burį „išrinktųjų", yra pasyvi, į visus tautos reikalus piliečiai pamoja ranka. Tautos ir valstybes rytojus niekam nerupi ir todel yra netikras, tamsus. Valdant diktatoriams valstybes, kas gali užtikrinti, kad vieną gražią dieną nekils nauja revoliucija, perversmas ir neįstums visos tautos į naujas painiavas, iš kurių kartais stačiai nera jokios galimybes išsikapstyti".

Nepatikesite, tur but, kad šios citatos paimtos iš „V. Aido" 80 Nr.? Taigi skaitome toliau. „Geriausiu čia pavyzdžiu yra Ispanija, Graikija ir kitos neribuotų

diktatorių valdomos šalys, kurių ateitis yra labai miglota, netikra".

„Visiškai priešingai yra demokratinese valstybese. Pavyzdžiui, kiekvienas prancuzas, amerikietis, vokietis, šveicaras ir t. t. gali buti tikras ir ramus, kad jų valstybese neruošiama jokių sąmokslų, negręsia pavojus revaltoms. Gyvenimas eina ramiai. Dvasine ir medžiagine kurtura progresuoja, gyventojų bukle gereja. Tvirtinama, kad Italijoj (diktatorių išsvajotoj saly), esąs gyvenimas daug geresnis *yra tai gyvas akių dumimas, pasaka. Negali buti kulturos progreso ten, kur visos tautos likimu žaidžia vienas asmuo.* Tegu jisai bus genialiskiausis, bet tautos reikalų savo protu apimti negales, o jo tarejai dažniausia esti klastingi. Tuo budu susidaro *miglotas tautos rytojus*, neaiškios perspektyvos, o tautos nervai įtempti, *gyventojų veiduose aiškiausiai gali isskaityti laikinumo baimę, netikrumą"* (visur musų pabr.).

Mes tyčia nepagailejom vietos šioms iš „Vilniaus Aido" citatoms, kad parodžius musų skaitytojams, kaip įsibegeję fašistai kartais nejučioms patys sau kailį peria, skelbdami visuomenei, kad jų ateitis labai miglota, netikras rytojus, kad kiekvieno gyventojo veide aiškiausiai išskaitomas fašistų padeties laikinumas ir t. t. Iš kur toks nusivylimas? Juk ne senai tas pats „V. Aidas" Smetonos-Voldemaro-Plechavičiaus kampaniją į aukštybes kele ir „naujai erai" dangaus giesmes giedojo, o dabar sako, kad tie tautos atmatos, atsiprašome — „isrinktieji" veda kraštą į pražutį, į nežinomąją žvaigždę?

Nebudami dideliais optimistais, mes vis tik esame linkę tiketi, kad po šio atsivertimo „V. Aidas" iš užimtų demokratines tvarkos gynimo pozicijų nebepabegs, bet kovos iki galui, t. y. iki Lietuvos diktatoriai bus nuversti, iki bus Lietuvoj įgyvendinta demokratine tvarka. Tik patartume vengti klaidų, kad per neapsižiurejimą korektoriaus, greta statomų pavyzdin diktatoriais valdomų valstybių Ispanijos, Graikijos ir kitų, vel ne butų praleista Lietuva, kaip kad šiuo kartu atsitiko, bet tas dalyko esmes nekelčia. Faktas lieka faktu, kad „V. Aidas" „tvirtai" pasiryžo ginti demokratinę tvarką, nes toliau rašo:

„Didesnei nelaimei randasi kas kart daugiau tokių žmonių, kurie savo *siauraprotyste* arba nepriaugę prie demokratizmo, arba klaidingai jį suslpratę, *pradeda purvais drapstyti visus tuos, kurie gina demokratinę tautų tvarką"* (m. pabr.).

Labai džiugina mus, kad „V. Aido" „siauraprotyste praplatejo. Ir jeigu lemta akliems praregeti, tai „V. Aidas" pažvelgęs į savo netolimą praeitį gal pamatys tuos purvus, kuriais jis apdrapste visus tuos, kurie gina demokratinę tvarką, kurie kovoja už įvedimą tos tvarkos Lietuvoje, už grąžinimą pavergtajai Lietuvos liaudžiai pilietinių teisių.

Alfa.

Pamatuota baimė.

Dar senieji romenai sakydavo: Ne perdas, non mala conscientia vixant (Nenusidek, tai ir sąžine nekamuos).

Šių dienų Lietuvos „didvyriai" — nykštukai, pabugo emigrantų. Prasidejus deryboms su Lenkija, Smetonos-Voldemaro kampanija pareikalavo iš Lenkijos, kad už Vilnių butų atlyginta pinigais sumoje 10 milijonų dolerių, ir dar kaipo priedas butų išduoti visi Lietuvos politiniai emigrantai, kurie iki šiol neduodą Lietuvos „Viešpačiams" ramiai sedeti ant nukankintų žmonių lavonų.

Toks ciniškas reikalavimas dar niekur pasauly iki šiol nebuvo praktikuojamas. Lenkija, žinoma, tų „reikalavimo priedą" atmete, paaiškindama, kad ji savo žemej duoda prieglaudą visų tautų politiniams emigrantams.

Lietuvos „nykštukai" tokiu kukliu Lenkijos atsakymu nelabai patenkinti, mat, kam, girdi, Lietuvos emigrantai savo laikrašty „Pirmyn" kursto Lietuvos liaudį nuversti neprašytus „valdovus"!

Mes noretume Lietuvos „diktatorelių" paklausti, ar jie atsimena caro Rusiją, kuri taip gi persekiojimais ir žudymais buvo išvariusi svetur tukstančius savo piliečių, kurių tarpe didelis skaičius buvo ir lietuvių? Ar žino jie, kad lietuviai emigrantai caro laikais gyvendami Vokietijoj, Šveicarijoj, Anglijoj ir kitur, turejo savo laisvą spaudą ir ją platino, šaukdami Lietuvos liaudį prieš budelius sukilti? Pagaliau, ar žino šių dienų Lietuvos liaudies pavergejai, kad caro Rusija nei vienai iš tų Valstybių, kuriose gyveno lietuviai emigrantai, nestate tokių ciniškų reikalavimų?

Jeigu jie visa tai žino, tai kaip išaiškinti jų tokius žygius?

Mums tie Lietuvos fašistų statomi Lenkijai „reikalavimai" yra visai suprantami: Jie šiandiena yra ant tiek apimti gaivališkos baimes ir gresiančios atsakomybes už savo kruvinus darbus, kad ne tik paklydo tarptautinej teisej, bet nustojo net paprasčiausios nuovokos. Ir nestebetina—baime visai pamatuota. Tik turime paaiškinti, kad musų „diktatorelius" baido ne Lenkija, kuriai jie visą kaltę verčia, bet nekaltų žmonių kraujas,—nes kiekvieną vakarą saulei nusileidus Lietuvos nužudytųjų nekaltų žmonių veles kyla iš savo duobių nuo upių, ežerų, pakrančių, stojasi budeliams prieš akis ir iš savo kulkoms išdraskytų krutinių siunčia kerštą ir prakeikimą žmogžudžiams.

Štai iš kur kyla toji baime, tas jų susirupinimas savo kailio saugumu.

Mes laikome sau pareiga įspeti juos, kad nieko negelbes reikalaujamos iš lenkų saugumo garantijos, jeigu jos ir bus duotos: *Lietuvos liaudis už savo motynų kruvinas asarus atmokes* jiems sulig užsitarnavimo.

„Lietuvos Aido" publicistams nereiktu buti tokiems mulkiams ir avinams, kad neatskirti revoliucinio liaudies judejimo nuo įvairių diplomatinių derybu. Stojusi Lietuvos liaudis į mirtiną kovą su savo budeliais,—ves ją tol, kol ji bus laimeta, ir Lietuvoj neliks ne vieno fašisto, neatsižiurint į visokias derybes ir saugumo garantijas.

P. Veteranas.

Kas kuo rupinasi?

Dar kiek anksčiau kalbedami „Pirmyn" skiltyse apie liberalizmą ir demokratiją", turejome progos nušviesti musų liberalų pozicijas, pradedant V. liaudininkų ir baigiant „pirmeivių" is „uk. partijos" vadais, kurias jie yra užemę. Ir neapsirikom: pastatymas musų liberalų viso kairiojo sparno vadų į vieną liniją visai atatinka jų taktikai ir tai linkmei, kurią jie yra užemę kovoje su Lietuva smaugenčiu slibinu-fašizmu.

Nežiurint, kad Lietuvoj šiandien siaučiančio teroro „didvyriai" ruošiasi iškilmingai švęsti dviejų metų kruvinąsias sukaktuves, musų kairieji liberalai su V. liaudininkų centru priesaky vis dar nenustoja vilties taikiu budu susidereti su tais tautos išgamoms del valdžios pasidalinimo. Pasinaudodami jie užsienių paleista karo galimybių sensacija, prašyte prasosi „sudaryti tautos atsparumą" — priimti valdžon. Jei ne kitaip, tai praso nors smetoninį seimą sušaukti. Musų V. liaudininkų vadams nesvarbu, kad tukstančiai Lie-

tuvos piliečių vargsta ištremimuose ir kalejimuose, kad šimtams tukstančių Lietuvos jaunuolių „tautos vadai" ateme pilietines telses paversdami juos vergais. Jiems tas nesvarbu:—priimkite valdžion arba duokite seimą, kad ir „smetoninį" — vis viena; nebūti valdžioj jau antrus metus, – nepakenčiamai nuobodus dalykas!

Bet Smetonos kampanija ne tokia durna, kaip atrodo,—nujaučia, ko valstiečių liaudininkų centras ieško, todel jiems sako: „Jus, girdi, opozicionieriai, jeigu Lietuvai gręsia karo pavojus, vieton šaukti tauta vienyben, vieton pulti „tautos vadams" po kojų ir prasyti atleidimo „griekų", reikalaujate šaukti seimą ir jau, žinoma atiduoti valdžią, tai iš anksto pasakom, kad iš to nieko neišeis! Kuo čia seimas pades? Jeigu viena gudri galva nieko nepadarys, tai šimtas *negudriu* ne tiek to! („Lietuvos Aidas" 137 n.).

Še tau boba pyrago! Išvadino mulkiais ir tiek.

Tai dabar, po sio nesitiketo siurprizo, nežinia ar V. liaudininkų centras pasuks savo politines gaires griežtesnen opozicijon, ar išdrįs dasileisti minties, kad tiems „tautos vadams butų tos jų „gudrosios galvos" nusukiotos, kaip to reikalauja Lietuvos garbe. Ar po senovei keliaklupčios prieš tuos niekadejus, prašys malonių ir tenkinsis vienu kitų nuo jų stalų nukritusiu trupiniu. Netolima ateitis parodys, kiek jie brangina Lietuvos liaudies reikalus, kurios vardu jie iki šiol operuoja.

Š.

AGORA.

KAŽIN, KURIE?

Kartojam: —
jaunųjų —
ateinančio gyvenimo startas.
Jauni —
revoliucijos kūjais.
žemę ir dangų pertvers.
Energijos tuštiem ginčam — nereik!
Vartot: —
kovotojų tempui greitint
ir
perkuniškai paskutinę bombą žemen
smogt!
Urzgia, šnypščia driežai.
Fašistas — šviną verda.
Kazkur žviegia
revoliucijos kardas
Skrost per vidurius:
kraujas,
marios ašarų,
grieziami dantys .
Susiremia:
driežas,
fašistas
ir
revoliucines darbo
patrankos.
Kurie?
Plakate parašyta:
— Jus
revoliucijai
išaušdinkit rytą!
Neatsigręžiant —
smar!
smarkiau!
smarkyn!
— Dar:
raudoną kraują verst raudona geležim,
tvirčiau!
pirmyn dar kartą
ir pirmin užimt
ateinančio gyvenimo startą!

Reikšminga pamoka.

„Lietuvos Aidas" 134 Nr. rašydamas apie Latvijos vidaus vargus sako:

„Dabar artinantis rinkimams į 3 Latvijos seimą latvių dešiniojoj spaudoj vis daugiau keliama balsų apie apverktiną dabartinę šalies padetį. Panamos, korupcijos, vagystes, žmogžudystes, savižudybes, luomų kivirčiai, kriziai, bankrotai, išaikvojimai yra kasdieniai reiškiniai. Visos Latvijos politinis gyvenimas pasidaręs neišbrendamu dumblu", žodžiu, lygiai taip pat, kaip Lietuvoj, tik Lietuvoj tie visuomeninio supuvimo reiškiniai reikia imti kvadrate t. y. padauginti iš atatinkamo skaičiaus. O toliau sako, kad „tame nemaža kalties pačioj krašto valdymo santvarkoje. Pasidare taip, kad visoj Latvijoj nera ne vieno atsakomingo asmens, kuris galetų pašalinti betvarkę". Receptas „Lietuvos Aido" labai pigus: Įvesti Latvijoj fašistinę diktaturą, pasodinti soste „atsakomingą" asmenį a la musų patašoną; spaudą atiduoti į karo cenzorių ištikimus nagus, kad nieko negaletų rasyti, seimo instituciją panaikinti, kad ne butų priešrinkimų agitacijos; piliečiams užkaišioti burnas, nepatenkintus sugrusti į kalejimus ant „loskovas duonos" ir t. t. ir bus kraste—„tiš, glad i božja blagodat"! „Žiurekite—sako—kaip mes puikiai apsidirbom: Voldemaras ir Smetona gabena kas menuo po kelius tukstančius dolerių į užsienio bankus „juodai dienai" — visi tyli; „pasižymejusiems", karininkams dovanoja dvarų centrus ir valdiskus malunus, o tie savo keliu parduoda šmugleriams – ir visi tyli; dvarininkai šmugeliuoja į užsienius valdiškus miskus—darydami šimtais tukstančių valstybei nuostolių —visi tyli; aukštieji valdininkai be atodairos įždą vagia — visi tyli; departamentų referentai mažiau 100 dolerių kyšio neima, biznieriai moka—ir tyli; visur, kur tik kas gali glemžia į savo delmonus iš žmonių surinktus pinigus, o Lietuvos spauda tyli, tarytum, vandenį burnoj laikydama! Jus broliai, latviai, savo krašte nemokat šeimininkauti—imkite pavyzdį iš musų!"

Latviui, žinoma, tie „pamokinimai" nereikalingi. Bet Lietuvos valstietis žiuri į visa tai, krapsto pakaušį ir galvoja: „tyla tai tyla, ale tik ar netrenks perkunija ir ar tik neišardys tos savanaudžių guštas!"

Mums rodos, kad Lietuvos valstiečio samprotavimai gali greit išsipildyti.

Alfa.

Perskaitęs „PIRMYN"—duok kitam!

A. VETRA.

Liktarnos dar dega.

Liktarnos dar dega, nors vetros ir blaškos.
Nors skauda, bet kenčiam sukandę dantis.
Kada gi sulauksime šviesą saulutes,
Kada gi blaivysis žiaurioji naktis?

Mus dainos dar skamba, kovon dar jos šaukia,
Nors skystis, dainuo'i kovas—nevalia!
Tai niekis, kad žiauriosios audros ir kaukia —
Kovoti ir vargti, tai musų dalia.

Uždekime nauja ugnimi žibintus,
Kad pergale musų jau butų tikra.
Kas vakar raudojo ant kapo supilto
Rytoj — tesidžiaugia gražiąja ausra!

Mes norim, vai norim gyventi, kaip žmones,
Kaip žmones gyventi, kovoti ir mirt!
Gana tų kančių, o gana tų dejonių —
Mes nešame ugnį į skurdo lušnas..

Iš kelio, kas puvenų šiukšlemis dvokia!
Neges dar liktarnos, neges žiburiai —
Dar arąsiosios širdys skelbs dainą kitokią
Ir žemėje saules dar švis spinduliai...

Tik leiskite, leiskite draug mums gyventi,
Kai žemėje verda už laisvę kova,
Kai trokšta jauneti širdis, bet ne senti,
Kai ilsta nuo darbo draugų mus ranka!

Gesina liktarnas, kalėjimus stato,
Ziauriausioj kovoj žuna musų draugai,
Bet veliavą krauju mirkytą jau matom —
Jau dega rytuos raudoni pažarai...

2. Fašistinėj Lietuvoj.

Iš geležinkeliečių gyvenimo.

Kaunas. Del stokos butų Kaune, daug geležinkeliečių buvo apgyvendinta provincijoj k. a.: Mauručiuose, Karlų-Rudoj, Kaišedorysi ir kitur. Iki šiol geležinkelieciams, gyvenantiems provincijoj, važinejimui tarnybon Kaunan duodavo nemokamus bilietus. Bet dabar Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus valdžia, matydama, kad „laimingosios" dienos jau suskaitytos, pradejo nuo gelskeliečių lupti paskutinį kailį, kad surinkus šiek tiek daugiau pinigų savo „juodai dienai" (taip kalbosi savo tarpe geležinkeliečiai). Štai, šiomis dienomis išleido aplinkraštį, kuriame sako, kad geležinkeliečiams važineti į darbą daugiau bilietų nebeduos. Tuo budu kiekvienas geležinkelietis, gyvenantis provincijoj, kas menuo tures sumoketi nemažiau 25 litų. O provincijoj, kaip žinoma, gyvena daugiausia II — III kategorijų tarnautojai, kurie ir šiaip jau gauna visai menką atlyginimą. Pavyzdžiui, II kategorijos tarnautojas gauna 160 litų menesiui—iš jų atskaito 6 proc. pensijų fondan—lieka 150 l. 4 ct.; dabar atima už važinejimą į darbą ir iš darbo 25 litus, belieka 125 lit. 40 c. menesiui, gi juodos duonos kilogramas kainuoja 70 centų, o taipgi ir kitkas pabrango 10 proc. Fašistų vadai visai nesirupina, kad darbininkai ir žemesnieji tarnautojai badauja, bile tik jie patys sotus, bile tik jų sebrai visa kuo aprupinti, nes aukštesnieji valdininkai-fašistų bernai tebevažineja nemokamai I klases bilietais.

Pastaruoju laiku buvo paliuosuota daugalio stočių bilietų kasininkai, nežiurint, kad daugumas jų tarnavo nuo susikurimo Lietuvos. Tie žmones buvo paliuosuoti be jokios priežasties ir be kompensacijos išmokejimo. Tiek metų ištarnavę, dabar jie liko be duonos kąsnio. Paliuosuotųjų vietas užeme daugumoje nusigereliai-tautininkai „studentai" ir šiaip jau žvalgybininkai. Tiems ištrams buvo duotos vietos uždarbis, kad patogiau butų sekti ir provokuoti aktingesnius gelžkelio darbininkus ir tarnautojus. Yra žinių, kad greitu laiku bus pradeta liuosuoti visoj Lietuvoj gelžkeliaciai pakeičiant juos „savaisiais".

Laikas butų gelžkeliečiams pradeti su tais niekšais atvirą kovą.

Lietuvos gelžkelietis.

Varniai. Nežiurint į visas fašistų duodamas „amnestijas", arestuotų žmonių skaicius Varniuose nemažeja, bet nuolat dideja. Kas dien atvaro vis naujų ir naujų. Tie, kurie fašistine „amnestija" buvo paliuosuoti, jau vel sugrįžo. Be to, jau Varniuose sedi ir keletas krikščionių pavasarininkų. Arestuotų padetis tiesiog nepakenčiama. Jie atiduoti parsigerusios administracijos valiai. Taigi areštuotieji yra daug blogiau laikomi, negu pas gero ukininko gyvuliai. Kas dien mušami, koliojami, stumdomi. Visa tai sudaro tokias sąlygas, kuriose žmogus tiesiog turi pasiusti. Nepernešdami tokių sąlygų, areštuotieji megina begti. Kitus gi sukruvintus, sudaužytus grąžinio atgal. Jų tarpe buvo du seimo nariai—valstietis liaudininkas *Radys* ir soc.-dem. Markelis. Juos žada atiduoti karo lauko teismui.

Paskutiniu laiku prie tų visų nelaimių prisidejo dar vieną: areštuotieji pradejo sirgti *tifu*. Bet fašistine administracija į tai neatkreipia jokios domes. Sergancius laiko kartu su sveikaisiais. O jei kuris iš ligonių prašos gydytojo pagalbos—tai jis susilaukia vien pasityčiojimų ir šlykščiausių koliojimų. Pereitą savaitę vienas mire. Kelios dienos tam atgal, kai as rašau tą straipsniuką, vieną mergaitę rado pasikorus. O dauguma vaitoja ant ligonių patalo, iš kurio vargu bau visi atsikels. Taip ir slenka musų dienos, tarp administracijos keiksmų ir koliojimų ir sergančių dejavimų. Visi laukiam ir patys nežinom, ar kada ko geresnio sulauksim.

Kas. T—no.

Biržai. Smetona, negi žile, susiprato galų gale. Dalindamas blekinius ordenus visokiems žulikams ir šnipams, atsiunte jų ir evangelikų reformatų pasto-

riams visą pustuzinį, už skelbimą bažnyčiose „smetoniškos evangelijos". Ordenais apkabinejo kun. Jakubeną ir reformatų kolegijos pirmininką Dr. J. Mikeleną, kurie dabar dar labiau pradejo garbinti Smetonelę. Mat, reikia atsimoketi už bl zgučius.

Charakteringa ir tai, kad kartu su tais Dievo tar nais buvo suteiktas ordenas ir didžiausiam Biržų apylinkes budeliui—snipui Vaišnorai, kuris pasižymi nekaltų žmonių kankinimais ir elektrizavimais.

Gerai nors ir tiek padaro Smetona, kad jis atžymi blekiniais ženkliukais visus aršesnius fašistus, nelyginant ponas savo šunis. Kovos metu tokius paženklintus ponus liaudžiai bus tuo geriau atskirti.

Iš Svilių. Panevežio žvalgybininkų stabas, priešaky su pagarsiejusiu žvalgybininku-inkvizitorium Va šnora, nekurį laiką pil. Julių Urboną iš *Svilių* kaimo (Vabalninkų valščiaus) nežinia už ką areštavo, valkiojo po kalejimus, žiauriai kankino, elektrizavo, kol tas nekaltas žmogus mirtinai sus rgo. Po to, ištisą menesį pralaike žydų ligoninej Panevežy, ir kur minetas žmogus vos gyvas grįžo namo. Bet neilgai jam teko buti namie. Gegužes men. 4 d. paleido, o gegužes men. 27 dieną atvažiavo Vabalninko policininkai ir vel areštavo Julių Urboną, kažin kur išsiveždami. Nors nuo jo areštavimo praslinko daugiau menesio, bet niekas, dargi namiškiai, nežino, kur fašistai padejo Urboną. Vieni kalba, kad išveže į Varnius, o kiti, kad jį nužude. Bet tikrai pasakyti niekas nieko negali. Dabar tokius dalykus žvalgybininkai labai dažnai daro: atvažiuoja, areštuoja ką nors ir išveža nežinia kur. Buvo daug atsitikimų, kad tokių areštuotų žmonių veliau užeita lavonai.

Laisves paukstelis.

28—VII—1.

Bado streikas Bajorų kalėjime.

Nepakenčiama politinių kalinių padetis Bajorų kalejime kalinius privede prie to, kad jie, negaledami surasti kitokio kelio savęs apsigynimui nuo administracijos žiaurumų ir pasityčiojimų, s. m. birželio menesy buvo paskelbę badavimo streiką.

Įvarginti, išalkę, išbalusiais veidais ir įdubusiomis akimis—tikrumoj vaizduojantieji gyvus lavonus, bet tvirto nusistatymo ir geležines valios,— pasiryžo mirti badu arba palengvinti nepakenčiamą padetį

Pirmoji badavimo diena praeina ramiai. Antroje dienoje padetis darosi nervingesne: kalbos nutyla, daugelis iš badaujančių guli arba sedi. Veidai dar labiaus išbala, akys giliau įdumba, o kartais akyse darosi tamsu ir žalia iš silpnumo. Galvos sukasi, mintys apie valgį neapleidžia ne vienai minutei. Taip slenka begaliniai ilgos dienos Leisdamosi saulę savo blankstančiais spinduliais apšviečia langučius, už kurių išblyškę veidai, kęsdami badą, laukia šviesaus rytojaus.

Bajorų kalejimo politiniai kaliniai reikalavo:

1) Atskirti politinius kalinius nuo kriminalistų.

2) Nevaryti politinių kalinių su kriminalistais į pirtį.

3) Duoti virinto vandens nors vieną kartą į dieną.

4) Priimineti parašytus laiškus du kartus į menesi (buvo priiminejami tik vieną kartą).

5) Išrašų duoti issirašyti du kartus į menesį (buvo vieną kartą).

6) Leisti politiniams kaliniams laikyti rasomą popierį, plunksną arba paišelį ir t. t.

Iš aukščiau urodytų reikalavimų matome, kad politiniai kaliniai laikomi kartų su kriminalistais-žmogžudžiais Kiti reikalavimai yra labai kuklus ir teiseti. Caro laikais visi tie reikalavimai, kuriuos Lietuvos politiniams kaliniams reikia reikalauti badavimu, budavo aprupinti įstatymais. Iš to kiekvienam gali buti aišku, kad lietuviškieji fašistai savo viešpatavimo žiaurumu viršija net kruviną]į carą.

Kaliniai badavo tris dienas. Avykęs prokuroras, badaujančių kalinių reikalavimus dalinai patenkino. Badavimas baigesi siokiu tokiu laimejimu ir visų akys nušvito pergales ugnimi, išgeltusiuose veiduose pasirode džiaugsmo šypsena. Kaliniai prieme maistą, žinoma, maistą, kokio ir ponų šunes nestų.

Kalejimo viršininkas Kasčiuskis (rusas) ir prižiuretojas Juodis su politiniais kaliniais elgiesi labai žiauriai, visuomet paskučiausiais žodžiais iškolioja. O kaipo rusas—tai dažniausiai „po matuške".

Delei žiauraus elgesio, valstybes gynejui buvo paduotas skundas. Bet aukščiausioji fašistine instancija skundą pripažino neteisetai pamatuotu ir atmete. Mat, budelis visuomet stoja už budelį. Ar ilgai dar mes busime jų jodomi? Ar greit jie musų vieton atsises?

Kas žino Tas rase.

Žvalgybos provokacijos ir nekaltu žmonių areštai.

Tautiškoji žvalgyba juo tuolyn, juo labiau siunta, noredama užsitarnauti didesnį činą ir gauti daugiau madnų šiandien fašistinių medalių. Todel be jokios priežasties ir nusikaltimų, areštuoja visus, kas tik pasisuka ir tuoj niekuo nekaltus žmones daužo, muša, varinejo iš kalejimų į kalejimus įtardama juos prieš valstybiniame darbe.

Čion paduodu sąrašą musų apylinkej gegužes ir birželio menesy areštuotų nekaltų žmonių

Skuodos m. ir apylinke.

1. Endriuška Antanas,
2. Galdikas Leopoldas,
3. Barkauskis Juozas,
4. Možumas Lembertas,
5. Šleinis Stasys,
6. Stonkus Kazys,
7. Šimkus Stasys,
8. Sobeckis Juozas,
9. Kubilevičius Kajetonas (pavasarininkas),
10. Muka Pranas,
11. Šonas Jonas,
12. Kervis Jurgis,
13. Pabreža Stasys,
14. Žemeles Dzidas.

Mosėdžio m ir valsč.

15. Buguckis Jonas,
16. Petrauskas,
17. Aviža (broliai
18. Aviza (
19. Budrys,
20. Bertašius iš *Salantų,*
21. Revaitis iš *Kretingos.*

Laike tardymo, beveik visi buvo mušami, stumdomi ir koliojami. Bet žiauriausiai žvalgyba sumuše sekancius.

1. *Endriušką Antaną* sudauže iki kraujui. Veliau jam spaude lyties organus ir lauže rankas tarp pirštų sudeję pašelius ir apskritus geležgalius. Kankino tol, kol jis visiškai nustojo sąmones.

2. *Galdiką Leopoldą* labai suspardė kojomis ir bespardydami įlaužė vieną šonkaulį.

3. *Bugucką Joną* sumušė iki kraujo. Barkauską Joną ir Mažumą Lembertą smarkiai sumušė su guminėmis lazdomis.

6. *Šleiniui Stasiui* sudaužė galvą, padarydami labai daug žaizdų. Be to, pridėję paišelių įtarpirščius rankas laužė tol, kol paplūdo kraujuose.

Toje nekaltų žmonių inkvizicijoj inkvizitoriais buvo: Klaipėdos krašto ir Kretingos apskr. žvalgybos punkto vedėjas *Kazlauskis* ir jo padėjėjai: Fakis, Kalvaitis, Gvilde ir kiti. Didesnę dalį iš areštuotų žmonių keletą savaičių palaikė kalėjime, o visus kitus ištremė į Varnių koncentracijos lagerį. Tik vienas iš sumuštųjų kalinių nesidavė antru kartu areštuoti, bet, bijodamas teroro ir kankynių, šiaip taip paspruko į užsienį.

Nekurie iš areštuotų, ankščiau buvę pažangiųjų organizacijų nariais, todėl žvalgyba neturėdama ko veikti juos tyčiai pasistengė suprovokuoti, kad paskui pasodinus į kalėjimą ir kankinant nekaltus žmones patenkinti savo budeliškus jausmus ir užsipelnyti po medalį. Pas areštuotus žmones nieko nerado.

Tiesa, kartu su pažangesniais žmonėmis į Varnius pasiuntė ir krikščionį pavasarininką *Kubilevičių Kajetoną*. Nežinia, ar jį tyčia pasiuntė kaipo šnipą — provokatorių ar kartu su kitais bent kiek papakutavoti. Žvalgyba ir gi jį gerokai apstumdė. Galimas daiktas, kad Krupavičius savo judošišku pabučiavimu, kuomet po gruodžio 17 d. perversmo Seime bučiavosi su Smetoną, pardavė ir savo avelės nevainikuoto karaliaus garbei. Nes jau ne pirmas pavasarininkas važiuoja į Varnius.

Ar ilgai žmonės važiuos į lietuvišką Sibirą, vilkdami fašistinį jungą ant savo pečių. Nesulauksim šviesesnės ateities, jeigu nedrįsime numesti retežius nuo savo pečių. Todėl visi, kaip vienas, į žūt-būtinę kovą.

Kalinys.

Pasienio policininkus verčia šnipinėti.

Mums praneša iš Seinų apskrities, kad Smetonos valdžia verčia čionykščius pasienio policininkus, persirengusius į civilius drabužius, vaikščioti po kaimus ir šnipinėti, kas gabena ir kas skaito „Pirmyn". Kad policininkai galėtų geriau žmones apgauti, Smetonos valdžia siunčia juos vaikščioti kaipo smulkius pirklius. Bet žmonės Smetonos gudrybes jau gerai žino, todėl su nepažįstamais visuomet labai atsargūs. Pasienio policininkai bedavoja, kad jų tarnystė darosi visai nepakenčiama.

Kalvarijos šnipas Jakutis aną dieną važinėjo apie Liubavą ir pats pakankamai pasirinko „Pirmyn" ir išleistų atsišaukimų nuo kelių. Manome, kad jis dabar bus visai patenkintas ir po žmones taip uoliai nelandžios ieškodamas nelegalės literatūros.

Elena.

Eržvilkas.

Be paduotųjų „Pirmyn" Nr. 11 Eržvilke šnipavimu užsiiminėja dar sekantieji:

1) *Blažys* (studentas). Jis kartu su savo broliu, vidurinės mokyklos mokytojum, daro kratas ir suiminėja.

Saltona.

Tauragės šnipai.

1) *Marozas Juozas* (iš Baragų). Liumpenproletaras.

2) *Veleckienė* (Didjonienė).

3) *Zenonas Kontauskis* iš Tauragės m.

4) *Gotautas Bronius*, ūkininko sūnus iš Endrijaičių kaimo, Šilalės valsčiaus-fašistas ir šnipas. Laike gruodžio 17-os perversmo, jis, persirengęs kareivių rūbais, landžiojo po kareivinų ir klausė, ką kareiviai tariasi. Jis ten buvo kitu vardu ir kita pavarde.

5) *Nabažas* iš Jucaičių kaimo, Šilalės valsčiaus.

6) *Bernotas Mykolas*: naujakuris iš Tauragės dvaro. Per jo įskundimą to paties dvaro darbininkas Matutis Nikodemas vargsta Varniuose iki šiai dienai.

Jūra.

Šudargų katalikų bažnyčios vargonininkas Tamulis vietos kunigo diriguojamas, organizuoja fašistinį šaulių būrį.

Kokiu būdu Smetona išlaiko paklusnybėj Lietuvos darbo žmones!

Alytaus komendanto Vymerio įsakymas.

Alytaus ir Seinų apskričių viršaičiams.

1) Patikrinti visus naujai atvykusius į seniūnijas— ar jie turi asmens dokumentus ir ar įsiregistravę policijoj.

2) Gyvenančių seniūnijose nuo 1927 metų rudens, nors ir įsiregistravusių, asmens dokumentus pristatyti policijon patikrinti jų teisėtumą.

3) Apie kiekvieną naujai atvykusį į seniūniją pranešti policijai ir nelaikyti seniūnijoj neįsiregistravusio.

Nepildantieji šio įsakymo bus baudžiami 5000 litų pinigais arba 3 mėnesiais kalėjimo. Svarbesniais atsitikimais bus perduoti karo lauko teismui.

Jeigu žmonės laikys niekšo Smetonos valdžią dar ilgiaus, tai jis per savo komendantus išsmaugs visus žmones. Todėl verskime jį greičiau šalin. O Vymeriui padarykime teismą patys, nes mes jį užlaikome savo pinigais ir neprivalome jo grąsinimų klausyti.

Banga.

Informacinės žinios.

Pereitame „Pirmyn" Nr. buvo rašyta, kokiais darbais užsiima mūsų „tautiškieji" diplomatai užsieny. Bent kiek plačiau buvo nušviesta buvusio žvalgybos viršinininko Budrio-Polovinskio provokaciniai darbai, kuris dabar eina konsulo pareigas Karaliaučiuj. Fašistai-tautininkai Budrį, kaipo išsispecializavusį žvalgybininką, tyčia paskyrė konsulu Karaliaučiuj, kad jis iš ten geriau galėtų sekti emigrantų veikimą ir visaip juos provokuoti. Nežiūrint į tai, kad jo provokaciniai darbai, buvo aprašyti pereitą kartą, emigrantų komitetas Vilniuj nutarė savo posėdy kreiptis į Vokietijos vyriausybę, nurodydamas fašistinio konsulo planus prieš politinius emigrantus, kad išvengus įvairių nesusipratimų. Tuo reikalu, Vokietijos Reichskancleriui Herman Miulleriui nutarta pasiųsti atatinkamas raštas, kuriame išdėstoma, kaip Budrys-Polovinskas ryžtasi išprovokuoti politinius emigrantus, gyvenančius Vokietijoj ir kitose valstybėse, ir prašoma padaryti iš to atatinkamas išvadas.

Redakcijos atsakymai.

Meteorui. But labai gerai, kad draugas siųstum daugiau žinių iš vietos. Visą medžiagą, kurią gauname, pataisę sunaudojame. Siųsk daugiau.

Klajuno velei. Prisiųstųjų eilėraščių del vietos stokos negalejom sunaudoti. Bet draugas nenusimink ir rašyk daugiau. Tik per didelį darbą šį tą galesi parasyti. Pasisteng rasineti ir vaizdelių proza. Lauksime.

Dvinsko Žemaičiui. Dekojame už prisiųstus eileraščius, bet sunaudoti jų negalime. Truksta apdirbimo. Revoliuciniu metu, kuomet žmonių upas yra pakilęs, labai daug kas stengiasi savo jausmus išreikšti eilemis, bet jausmai išreikšti eilemis nevisuomet yra poezija ir ne visuomet ją galima sunaudoti. Draugas rašyk daugiau korespondencijų, nes iš tos vietos mes jų gauname kuo mažiausiai. Išmokti savo mintis išreikšti proza irgi geras dalykas.

Laisves paukšteliui. Visas korespondencijas, kurias Tamsta prisiunti, mes visuomet sunaudojam ir esam už jas labai dekingi. Tokių korespondencijų siųsk Tamsta juo daugiau.

Kodel Tamsta nustojai gauti „Pirmyn"—nežinome. Ton vieton „Pirmyn" yra siunciamas ir Tamsta ji gali gauti iš ten, iš kur gaudavai iki šiol. Be to, pranešk savo adrisą, mes galesime pasiųsti tamstai ir kitais keliais. Rašinek daugiau, lauksime.

Sodiečiui. „Vienuolio raštus beskaitant" gavome. Pataisę kalbą talpinam. Rašinek daugiau.

Kat. Nepolitikui. Ką Tamsta klausei, viskas yra po senovei ir eina senomis vežemis. O medžiagos, apie kurią kalbi, mes negavom. Tur but žuvo kelyje. Užtai pasistenkite dar kartą tą dalyką aprašyti. Be to, rašyk daugiau ir dažniau.

Juliui D. Draugo laiško nespauzdiname, nes visai nereikalinga kreipti į tokių niekšų tauras domes. Jį perdirbom į korespondenciją. Geriau rink daugiau iš tos srities žinių ir siųsk mums. O piautis su tokiais Normontais yra visai bergždžias dalykas.

Gelžkeliečiui. Už korespondenciją dekui. Pasistengsime sunauduoti. Rašyk daugiau ir dažniau iš gelžkeliečių gyvenimo.

Kaliniui. Medžiagą gavome ir pasistengsime sunauduoti. Rašyk draugas daugiau iš tos srities.

Visiem kitiems bendradarbiams. Siųskite daugiau korespondencijų ir šiaip straipsnelių iš visų Lietuvos kampų. Kelkite aikšten visas fašistų niekšybes ir praneškite „Pirmyn" redakcijai.

Kas kovoja prieš juodąjį fašizmą,
visi
skaito,
platina
ir remia
laikraštį
„PIRMYN".

Kas nori sutriuškinti fašistinę diktaturą ir išvaduoti musų kraštą iš fašistinės vergijos visoj Lietuvoj organizuoja priešfašistines kovos organizacijas

„PIRMYN".

Skaito ir platina sekančius „LIAUDIES BIBLIOTEKAS" leidinius:

1) *Trečioji konstitucija — bus pačios liaudies.*

2) *Fašistų organizuojamoji Tautos gvardija ir Lietuvos Jaunimo uždaviniai.*

3) *Fašistai Lietuvą į pražutį stumia.*

Ats. Redaktorius ir leidejas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuve Vilniuje.